

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Komparace právní úpravy trestní odpovědnosti
mladistvých v České republice a vybraných zemích
střední Evropy s návrhy de lege ferenda**

Autor práce: Lukáš Rychlý

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Radek Fabian

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z. ú.
Žižkova tř. 1632/5b, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Lukáš Rychlý
Studijní program: Bezpečnostně právní činnost
Forma studia: Kombinovaná
Místo studia: České Budějovice

Název bakalářské práce: Komparace právní úpravy trestní odpovědnosti mladistvých v České republice a vybraných zemích střední Evropy s návrhy de lege ferenda

Název bakalářské práce v anglickém jazyce: Comparison of the Legal Regulation of Criminal Liability of Juveniles in the Czech Republic and Selected Countries of Central Europe with De Lege Ferende Proposals

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií
Vedoucí bakalářské práce (jméno a příjmení, včetně titulů):
Mgr. et Mgr. Radek Fabian
Datum zadání bakalářské práce (měsíc, rok): Květen 2025

Cíl bakalářské práce:

Cílem bakalářské práce je porovnat právní úpravu trestní odpovědnosti mladistvých v České republice a ve vybraných zemích střední Evropy, identifikovat její silné a slabé stránky a navrhnout konkrétní doporučení pro možnou úpravu české legislativy. Vedlejším cílem je zhodnotit praktické dopady zvolených právních úprav v praxi a navrhnout konkrétní opatření, která by mohla přispět k efektivnější a spravedlivější aplikaci právní úpravy trestní odpovědnosti mladistvých v České republice.

Student: Lukáš Rychlý	30.5.2025 datum	 podpis
Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Radek Fabian	30.5.2025 datum	 podpis

Schvaluji zadání bakalářské práce:

Vedoucí katedry: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	24.8.2025 datum	 podpis
Prorektor pro studium a vnitřní záležitosti: doc. PhDr. Miroslav Sapík, Ph.D.	24.8.2025 datum	 podpis
Rektor: doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.	29.8.2025 datum	 podpis

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucí(ho) a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. et Mgr. Radku Fabianovi za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

RYCHLÝ, L. *Komparace právní úpravy trestní odpovědnosti mladistvých v České republice a vybraných zemích střední Evropy s návrhy de lege ferenda: bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2026. 66 s. Vedoucí bakalářské práce: Mgr. et Mgr. Radek Fabian.

Klíčová slova: trestní odpovědnost, mladistvý, zákon o soudnictví ve věcech mládeže, komparace, návrhy de lege ferenda

Bakalářská práce se zabývá komparací právní úpravy trestní odpovědnosti mladistvých v České republice a ve vybraných zemích střední Evropy, konkrétně v Německu, Rakousku a Slovensku. Hlavním cílem práce je identifikovat silné a slabé stránky jednotlivých právních úprav a navrhnout doporučení pro možné úpravy české legislativy. Vedlejším cílem je zhodnotit praktické dopady právní úpravy v praxi.

Teoretická část práce se zaměřuje na vymezení základních pojmů, charakteristiku české právní úpravy a analýzu opatření ukládaných mladistvým pachatelům. Součástí je rovněž rozbor zahraničních právních úprav.

Praktická část je věnována komparaci vybraných právních systémů a zhodnocení jejich aplikace v praxi prostřednictvím kvalitativního výzkumu, konkrétně polostrukturovaného rozhovoru s odborníkem z dětského diagnostického ústavu. Cílem je posoudit dopady právní úpravy na resocializaci mladistvých pachatelů a identifikovat její případné nedostatky.

ABSTRACT

RYCHLÝ, L. *Comparison of the Legal Regulation of Criminal Liability of Juveniles in the Czech Republic and Selected Countries of Central Europe with De Lege Ferende Proposals*: Bachelor Thesis. The College of European and Regional Studies, 2026. 66 pp. Supervisor: Mgr. et Mgr. Radek Fabian.

Key words: criminal liability, juvenile, Juvenile Justice Act, comparative analysis, de lege ferende proposals

This bachelor's thesis examines a comparison of the legal frameworks governing juvenile criminal responsibility in the Czech Republic and in selected Central European countries, specifically Germany, Austria, and Slovakia. The primary objective of the thesis is to identify the strengths and weaknesses of each legal framework and to propose recommendations for potential amendments to Czech legislation. A secondary objective is to assess the practical implications of these legal frameworks in practice.

The theoretical part of the thesis focuses on defining basic concepts, characterizing Czech legislation, and analyzing the measures imposed on juvenile offenders. It also includes an analysis of foreign legal frameworks.

The practical part is devoted to a comparison of selected legal systems and an evaluation of their application in practice through qualitative research, specifically a semi-structured interview with an expert from a child diagnostic institute. The aim is to assess the impact of the legal framework on the resocialization of juvenile offenders and to identify any shortcomings.

Obsah

Úvod.....	9
1 Cíl a metodika bakalářské práce	10
2 Trestní odpovědnost v současné právní úpravě	11
2.1 Základní pojmy	11
2.2 Trestní odpovědnost obecně.....	13
2.3 Trestní odpovědnost mladistvých	14
2.3.1 Věková hranice trestní odpovědnosti mladistvých	14
2.3.2 Příčetnost.....	16
2.3.3 Rozumová a mravní vyspělost	16
2.4 Shrnutí české právní úpravy.....	18
2.5 Zánik trestní odpovědnosti mladistvých	19
3 Trestání mladistvých	23
3.1 Výchovná opatření	23
3.2 Ochranná opatření	24
3.3 Trestní opatření	25
3.4 Restorativní justice.....	26
3.5 Role probační a mediační služby v systému soudnictví ve věcech mládeže	27
4 Zahraniční právní úprava	28
4.1 Německo	28
4.2 Rakousko.....	32
4.3 Slovensko	35
5 Komparace právní úpravy trestní odpovědnosti mladistvých	39
6 Úvahy de lege ferenda.....	42
7 Vlastní šetření.....	47
7.1 Metodika vlastního šetření	47
7.2 Charakteristika respondenta	47
7.3 Analýza rozhovoru	48

7.4 Diskuse.....	50
Závěr	53
Seznam použitých zdrojů	56
Seznam zkratk	60
Seznam příloh.....	61
Přílohy.....	62

Úvod

Tato bakalářská práce analyzuje a porovnává právní úpravu trestní odpovědnosti mladistvých v České republice a vybraných středoevropských státech, konkrétně v Německu, Rakousku a na Slovensku. Hlavním cílem práce je porovnat právní úpravy uvedených států, analyzovat jejich společné a odlišné rysy a posoudit, zda by některé instituty cizích právních systémů mohly být využity k případnému zlepšení české právní úpravy.

Bakalářská práce bude vycházet především z analýzy právních předpisů, z dostupné odborné literatury, komentářů a odborných článků. Odborné zdroje k problematice trestní odpovědnosti mladistvých jsou poměrně rozsáhlé, jelikož zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, představuje relativně novou právní úpravu, která vyvolala značný ohlas nejen mezi právníky ale i mezi pracovníky v oblasti sociálně-právní ochrany dětí. Naopak literatury zaměřené na srovnání českého systému s právními úpravami okolních zemí, je relativně málo.

Práce se zaměří zejména na srovnání věkové hranice trestní odpovědnosti, typů sankcí a resocializačních opatření, a také na přístup jednotlivých zemí k resocializaci mladistvých pachatelů. Cílem je identifikovat rozdíly mezi jednotlivými právními úpravami a zhodnotit jejich dopad na resocializační opatření u mladistvých pachatelů.

Práce bude rozdělena do pěti kapitol. První kapitola se věnuje vymezení základních pojmů a podmínek trestní odpovědnosti mladistvých, včetně přehledu typů sankcí. Druhá kapitola se zabývá charakteristikou jednotlivých druhů opatření – výchovných, ochranných a trestních, přičemž budou popsána jak opatření společná, tak odlišná mezi sledovanými státy. Třetí kapitola se zaměří na podrobnou analýzu právní úpravy v České republice. Čtvrtá kapitola bude věnována zahraniční právní úpravě, tedy především Německu, Rakousku a Slovensku.

Závěrečná část práce se bude zabývat porovnáním české právní úpravy se zahraničními, zhodnocením jejich silných a slabých stránek a formulací doporučení *de lege ferenda*, která by mohla přispět ke zlepšení české legislativy v této oblasti. Součástí práce bude rovněž polostrukturovaný rozhovor s pracovníkem Dětského diagnostického ústavu, který má poskytnout empirický pohled na účinnost právní úpravy v praxi. Tento prvek by měl přispět k lepšímu pochopení dopadů právní úpravy na skutečnou praxi v oblasti práce s mladistvými pachateli.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Cílem bakalářské práce je porovnat právní úpravu trestní odpovědnosti mladistvých v České republice a ve vybraných zemích střední Evropy, identifikovat její silné a slabé stránky a navrhnout konkrétní doporučení pro možnou úpravu české legislativy. Vedlejším cílem je zhodnotit praktické dopady zvolených právních úprav v praxi a navrhnout konkrétní opatření, která by mohla přispět k efektivnější a spravedlivější aplikaci právní úpravy trestní odpovědnosti mladistvých v České republice.

Práce je zaměřena na porovnání základních principů právní úpravy, především pak na věkové hranice trestní odpovědnosti mladistvých, druhů trestů a ochranných opatření, které lze uložit mladistvým za spáchání protiprávního činu.

Na základě provedené analýzy a porovnání bude formulováno zhodnocení české právní úpravy a navržena doporučení *de lege ferenda*, která by mohla přispět k jejímu dalšímu rozvoji a efektivnějšímu uplatňování v praxi.

K dosažení stanovených cílů bude práce vycházet z kombinace několika metod právního výzkumu. Hlavní metodou je komparativní (srovnávací) přístup, který umožní porovnat právní úpravy vybraných států. Komparativní metoda je doplněna metodou analytickou, jež bude využita k detailnímu rozboru jednotlivých ustanovení právních předpisů a konkrétních institutů trestní odpovědnosti mladistvých.

Součástí metodiky je rovněž metoda kvalitativního výzkumu, konkrétně polostrukturovaný rozhovor s pracovníkem Dětského diagnostického ústavu, jehož cílem je doplnit teoretické poznatky o praktické zkušenosti z praxe a ověřit, jak jsou právní principy naplňovány v reálném fungování systému.

Práce bude vycházet především z platných právních předpisů, komentářové literatury, odborných článků. Všechny zdroje budou citovány podle citační normy ČSN ISO 690.

2 Trestní odpovědnost v současné právní úpravě

Tato kapitola je věnována trestní odpovědnosti v současné právní úpravě se zvláštním důrazem na postavení mladistvých pachatelů. Nejprve jsou vysvětleny základní pojmy a trestní odpovědnost obecně, které tvoří teoretické východisko pro další výklad. Následně se autor zaměřuje na zvláštní právní úpravu trestní odpovědnosti mladistvých, a to zejména na věkovou hranici trestní odpovědnosti, přičetnost a rozumovou a mravní vyspělost jako zásadní podmínky jejího vzniku a uplatnění v praxi.

2.1 Základní pojmy

Problematika trestní odpovědnosti mladistvých je v českém právním řádu upravena především zákonem č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže (dále jen „zákon o soudnictví ve věcech mládeže“ nebo „ZSM“). Tento zákon je speciální k trestnímu zákoníku a k trestnímu řádu, což znamená, že pokud ZSM nestanoví jinak, použijí se obecné předpisy. Tento zákon představuje zvláštní právní předpis, který upravuje jak hmotněprávní, tak procesní aspekty trestní odpovědnosti mladistvých a současně stanoví specifické postupy orgánů činných v trestním řízení při řešení protiprávního jednání osob mladších osmnácti let. Pro tuto práci je nezbytné vymezit základní pojmy, které zákon používá. Tyto pojmy jsou definovány v § 2 ZSM.

Mládež

Pod pojmem mládež se v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže rozumí veškeré osoby ve věku do osmnácti let. Tento pojem je používán jako souhrnné označení pro dvě skupiny osob – děti mladší patnácti let a mladistvé. Toto členění má zásadní význam pro stanovení režimu odpovědnosti a pro určení následků jejich protiprávního jednání.¹

Dítě mladší 15 let

Podle ZSM se dítětem mladším patnácti let rozumí osoba, která v době spáchání činu nedovršila patnáctý rok věku.² Dítě mladší patnácti let není trestně odpovědné

¹ JELÍNEK, J., MELICHAROVÁ, D. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2004, s. 7. ISBN 978-80-7201-493-5.

² ČESKO. zák. č. 218/2003 Sb., *o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů*. § 2. In: Sbirka zákonů České republiky, ze dne 25. června 2003.

za své jednání, protože se předpokládá, že vzhledem ke svému věku ještě není schopno plně rozpoznat protiprávnost svého jednání ani ovládat své chování.³ Trestně odpovědnou se stávají až den následující po dni patnáctých narozenin.

Mladistvý

Mladistvý je podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže osoba, která v době spáchání protiprávního činu dovršila patnáctý rok věku, ale dosud nepřekročila osmnáctý rok věku.⁴ Podle ust. § 139 trestního zákoníku lze pachatele považovat za mladistvého až ode dne následujícího po dni, kdy dovršil patnáctý rok věku. Tento status trvá do dne jeho osmnáctých narozenin.⁵

Protiprávní čin

Dalším významným pojmem je protiprávní čin. Tento pojem je nadřazený termín, který v sobě zahrnuje jednak trestný čin, jednak provinění a jednak čin jinak trestný.⁶ Přestože jsou používána odlišná označení nelze mezi trestným činem, proviněním a činem jinak trestným spatřovat podstatný rozdíl. Trestní zákoník nestanoví mimo svůj rámec žádné zvláštní skutkové podstaty, přičemž rozdíl spočívá pouze v naplnění podmínek trestní odpovědnosti.⁷

Provinění je označení pro trestný čin spáchaný mladistvým.

Čin jinak trestný je označení pro trestný čin spáchaný dítětem mladším patnácti let.⁸

Opatření

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže nepoužívá primárně pojem trest, ale pojem opatření. Opatřeními se rozumí výchovná, ochranná a trestní opatření. Tato opatření mají především výchovný a preventivní charakter. Není zde primárně mládež trestat. Opatření mají přispět k tomu, aby se mladistvý vyvaroval dalšího protiprávního

³ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Kriminologie*. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 187-188. ISBN 978-80-7400-429-3.

⁴ ČESKO. zák. č. 218/2003 Sb., *o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů*. § 2. In: Sbirka zákonů České republiky, ze dne 25. června 2003.

⁵ ŠÁMAL, Pavel, et al. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 3. vydání Praha: C. H. Beck, 2011, s. 10. ISBN 978-80-7400-350-9.

⁶ ČESKO. zák. č. 218/2003 Sb., *o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů*. § 2. In: Sbirka zákonů České republiky, ze dne 25. června 2003.

⁷ ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 8. ISBN 978-80-7478-848-2.

⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 3. vydání Praha: C. H. Beck, 2011, s. 13. ISBN 978-80-7400-350-9.

jednání a aby byla podpořena jeho sociální integrace. Konkrétním opatřením se autor bude věnovat v samostatné kapitole 4.⁹

2.2 Trestní odpovědnost obecně

Trestní odpovědnost představuje specifickou formu právní relace, v níž je pachatel povinen strpět zákonné následky svého protiprávního jednání.¹⁰ Lze ji také vymezit jako právní odpovědnost pachatele za trestný čin, která vzniká při splnění zákonem stanovených podmínek a jejímž důsledkem je možnost uložit pachateli trest nebo jiné opatření. Pro vznik trestní odpovědnosti musí být naplněny určité podmínky. Podmínkou trestní odpovědnosti je zavinění. Trestní zákoník vychází ze zásady, že pachatel může být trestně odpovědný pouze tehdy, jestliže jednal úmyslně nebo z nedbalosti, pokud zákon nestanoví jinak. Bez zavinění nelze trestní odpovědnost dovodit.¹¹

V rámci trestního práva lze rovněž rozlišovat několik stupňů odpovědnosti v závislosti na věku pachatele a rozsahu jeho způsobilosti nést následky za své protiprávní jednání. Tři druhy trestní odpovědnosti:

- absolutní trestní neodpovědnost,
- relativní trestní odpovědnost,
- plná trestní odpovědnost.

Absolutní trestní neodpovědnost se vztahuje na osoby, které nedosáhly věku patnácti let, a proto nemohou být za své jednání trestně odpovědné. Tato úprava vychází z nevyvratitelné domněnky zákonodárce, že děti v tomto věku ještě nedisponují dostatečně rozvinutou schopností rozpoznat protiprávnost svého jednání nebo jej ovládat. Jejich osobnostní vývoj totiž není dosud dokončen, a proto by uložení trestu bylo nepřiměřené. Právní úprava tak zároveň vychází z předpokladu, že v tomto období existuje značný prostor pro pozitivní ovlivnění dalšího vývoje dítěte.¹²

⁹ ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 1. vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 8. ISBN 978-80-7478-848-2.

¹⁰ JELÍNEK, J., a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 8. vydání.* Praha: Leges, 2020, s. 26. ISBN 978-80-7502-395-7.

¹¹ ČESKO. zák. č. 40/2009 Sb., *Trestní zákoník.* § 12, §13. In: Sbirka zákonů České republiky, částka 11, ze dne 8. ledna 2009.

¹² SOLNAŘ, V., FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D. *Základy trestní odpovědnosti: systém českého trestního práva. 1 vydání,* Praha: Orac, 2003, s. 251-252. ISBN 978-80-86199-74-6.

Relativní trestní odpovědnost se uplatňuje u mladistvých, tedy u osob ve věku od patnácti do osmnácti let, z nichž je trestní odpovědnost spojena se zvláštní právní úpravou a zohledněním jejich rozumové a mravní vyspělosti.

Plná trestní odpovědnost nastupuje po dosažení osmnáctého roku věku. Vztahuje se tedy na dospělé pachatele a řídí se obecnými ustanoveními trestního zákoníku.¹³ Toto rozdělení umožňuje přizpůsobit reakci státu věku a vyspělosti pachatele a zajišťuje, že mladiství nejsou posuzováni stejně přísně jako dospělí pachatelé

2.3 Trestní odpovědnost mladistvých

Právní úprava trestní odpovědnosti mladistvých v České republice je založena na kombinaci trestního zákoníku, trestního řádu a zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Základní princip je, že každý, kdo spáchá trestný čin, může být trestně odpovědný, pokud splňuje věkové a rozumové podmínky. Tento systém reflektuje specifické potřeby mladistvých, jejich psychický a sociální vývoj, a snaží se spojit prevenci, výchovu a ochranu společnosti.

2.3.1 Věková hranice trestní odpovědnosti mladistvých

Věk trestní odpovědnosti představuje jednu ze základních podmínek, bez jejíhož splnění nemůže být osoba za své jednání trestně odpovědná. Český právní řád stanoví tuto hranici s ohledem na psychický, rozumový a morální vývoj člověka, přičemž u mladistvých vychází z předpokladu, že jejich osobnost ještě není plně utvářena. Zákonná hranice trestní odpovědnosti je v České republice stanovena na 15 let. Podle § 5 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, se mladistvým rozumí osoba, která v době spáchání činu dovršila patnáctý rok věku, ale ještě nedosáhla osmnácti let.¹⁴ Teprve po dosažení této hranice může být mladistvý za své jednání trestně odpovědný. Osoby, které nedosáhly 15 let, nejsou trestně odpovědné vůbec, a to bez ohledu na závažnost činu. Jejich jednání se řeší prostřednictvím výchovných a ochranných mechanismů, zejména v rámci sociálně-právní ochrany dětí.

¹³ ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 3. vydání Praha: C. H. Beck, 2011, s. 41. ISBN 978-80-7400-350-9.

¹⁴ ČESKO. zák. č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. § 5. In: Sbirka zákonů České republiky, ze dne 25. června 2003.

Cílem těchto opatření není potrestání, ale náprava chování a ochrana dalšího vývoje dítěte.¹⁵

Stanovení věku trestní odpovědnosti na 15 let vychází z poznatků psychologie a pedagogiky, podle nichž je právě kolem tohoto věku jedinec schopen chápat rozdíl mezi správným a nesprávným jednáním, uvědomovat si následky svého chování a nést za ně určitou odpovědnost. Zároveň však zákon uznává, že vývoj mladistvých probíhá individuálně, a proto nestačí samotné dosažení věku, ale posuzuje se také jejich rozumová a mravní vyspělost.¹⁶ I když mladistvý dosáhne věku 15 let, neznamená to automaticky, že je vždy trestně odpovědný. Podle zákona musí být schopen rozpoznat protiprávnost svého jednání a ovládat své chování. Pokud soud dospěje k závěru, že mladistvý tyto schopnosti neměl, nelze jej trestně odpovědným uznat. V praxi se tato otázka řeší zejména pomocí znaleckých posudků z oboru psychologie nebo psychiatrie, které hodnotí mentální a emocionální vyspělost mladistvého. Tento přístup umožňuje spravedlivější posouzení konkrétního případu a zohledňuje individuální vývoj každého mladistvého.¹⁷

Otázka věku trestní odpovědnosti je dlouhodobě předmětem odborných i veřejných debat. Někteří odborníci upozorňují na rostoucí kriminalitu mládeže a navrhují snížení věkové hranice, zatímco jiní varují před negativními dopady na psychický vývoj dětí a zdůrazňují potřebu prevence a sociální práce namísto trestání. V současné době však český právní řád zachovává hranici 15 let, která je srovnatelná s většinou evropských států a odpovídá mezinárodním doporučením v oblasti ochrany práv dítěte.¹⁸ Věk trestní odpovědnosti mladistvých v České republice je výsledkem snahy vyvážit ochranu společnosti a ochranu dítěte. Stanovení hranice na 15 let spolu s individuálním posuzováním vyspělosti umožňuje spravedlivé rozhodování a zohlednění konkrétních okolností každého případu. Právní úprava tak klade důraz především na výchovu, prevenci a resocializaci mladistvých, nikoli na jejich přísné trestání.

¹⁵ JELÍNEK, J., a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 8. vydání. Praha: Leges, 2020, s. 59. ISBN 978-80-7502-395-7.

¹⁶ JELÍNEK, J., a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 8. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 48-55. ISBN 978-80-7502-576-0

¹⁷ ŠÁMAL, P., a kol., *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 78-95. ISBN 978-80-7400-893-1

¹⁸ JELÍNEK, J., a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 8. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 60-65. ISBN 978-80-7502-576-0

2.3.2 Příčetnost

Příčetnost představuje jednu ze základních podmínek trestní odpovědnosti pachatele. Pro posuzování příčetnosti mladistvých pachatelů platí ustanovení o příčetnosti obsažená v trestním zákoníku. V českém trestním právu je upravena zejména v ustanovení § 26 trestního zákoníku. Podle tohoto ustanovení není trestně odpovědná osoba, která pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohla rozpoznat protiprávnost svého jednání nebo své jednání ovládat. Příčetnost tak vyjadřuje schopnost pachatele chápat význam svého jednání a současně schopnost své jednání řídit.¹⁹ Mladistvému, který není trestně odpovědný pro nepřičetnost nebo z jiných zákonem stanovených důvodů, lze uložit ochranná opatření, a také lze vůči němu postupovat jako u dítěte mladšího patnácti let.²⁰ Je rovněž třeba zdůraznit, že příčetnost jako taková není totožná s rozumovou a mravní vyspělostí mladistvého. Zatímco příčetnost se vztahuje především k psychickému stavu pachatele v době spáchání činu a k případné existenci duševní poruchy, rozumová a mravní vyspělost se týká celkové úrovně vývoje osobnosti mladistvého. Tyto dva instituty se proto posuzují samostatně, přestože spolu v praxi úzce souvisejí.

Nepříčetnost je považována za výjimečný stav, který musí být v konkrétním případě prokázán. Trestní zákoník vedle pojmu nepřičetnost upravuje také institut zmenšené příčetnosti. O tento stav se jedná tehdy, pokud je v důsledku duševní poruchy schopnost pachatele rozpoznat protiprávnost svého jednání nebo své jednání ovládat výrazně snížena, nikoli však zcela vyloučena. Zmenšená příčetnost nevylučuje trestní odpovědnost pachatele, avšak umožňuje soudu zohlednit tuto skutečnost při rozhodování. U mladistvého pachatele může soud za těchto okolností upustit od uložení trestního opatření a současně uložit ochranné léčení nebo zabezpečovací detenci.²¹

2.3.3 Rozumová a mravní vyspělost

Základní podmínkou trestní odpovědnosti mladistvého je jeho rozumová a mravní vyspělost. Podle § 5 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže musí být mladistvý schopen rozpoznat protiprávnost svého jednání, ovládat své chování v souladu s tímto poznáním. Rozumová vyspělost znamená, že mladistvý chápe, že jeho

¹⁹ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. I. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2009. s. 195. ISBN 978-80-7400-042-3

²⁰ ČESKO. zák. č. 218/2003 Sb., *o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů.* § 5. In: Sbirka zákonů České republiky, ze dne 25. června 2003.

²¹ JELÍNEK, J., a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 8. vydání.* Praha: Leges, 2020, s. 62-63. ISBN 978-80-7502-395-7.

jednání je v rozporu se zákonem a může mít negativní následky pro něj i pro ostatní osoby. Mravní vyspělost se vztahuje ke schopnosti ovládat impulzy, jednat odpovědně a řídit se společenskými normami. Pokud některá z těchto složek chybí, nelze mladistvého považovat za trestně odpovědného, i když dosáhl věkové hranice. V praxi soud často využívá psychologické a psychiatrické posudky, aby určil, zda mladistvý mohl jednat vědomě. Pokud soud rozhodne, že mladistvý není dostatečně vyspělý, není trestně odpovědný, i když čin spáchal po dosažení patnácti let.²² Smyslem tohoto ustanovení je zohlednit skutečnost, že psychický a morální vývoj mladého člověka může probíhat individuálně a nemusí vždy odpovídat jeho biologickému věku.

V praxi se posuzování rozumové a mravní vyspělosti mladistvého často opírá o znalecké posudky z oboru psychologie a psychiatrie. Úkolem znalce je posoudit mentální a emocionální vyspělost mladistvého a určit, zda byl v době spáchání činu schopen rozpoznat protiprávnost svého jednání a své jednání ovládat. Znalecký posudek z oboru psychologie a psychiatrie může hrát při posuzování trestní odpovědnosti mladistvého zásadní roli.²³ Pokud soud dospěje k závěru, že mladistvý nebyl v době spáchání činu dostatečně rozumově nebo mravně vyspělý, nelze jej považovat za trestně odpovědného. V takovém případě je nutné zvolit jiné prostředky reakce státu, které jsou zaměřeny především na výchovné působení a prevenci dalšího protiprávního jednání.

Pokud mladistvý trpí duševní poruchou, která mu brání rozpoznat protiprávnost jednání nebo své chování ovládat, není trestně odpovědný. V těchto případech může soud uložit ochranná opatření, zejména ochranné léčení, namísto trestních opatření. Zvláštní pozornost je věnována také případům, kdy byl mladistvý pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky. Pokud si mladistvý stav nepřičetnosti přivodil sám, například požitím alkoholu, může být trestně odpovědný, avšak soud k této skutečnosti přihlíží při volbě druhu a výše opatření.²⁴

²² ŠÁMAL, P., a kol., *Trestní zákoník. Komentář. 3. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2023, s. 78-95. ISBN 978-80-7400-893-1

²³ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRÍVNA, T. *Trestní právo procesní. 7. vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 210. ISBN 978-80-7598-306-0.

²⁴ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7179-082-2.

Posuzování vyspělosti v praxi

Vyspělost mladistvého není posuzována abstraktně, ale individuálně v každém konkrétním případě. Soud přihlíží zejména k:

- osobnosti mladistvého
- jeho dosavadnímu chování
- rodinnému a sociálnímu zázemí
- školní docházce a studijním výsledkům
- okolnostem, za nichž byl čin spáchán.²⁵

Při jednání s mladistvými je nezbytné postupovat s přihlédnutím k jejich věku a duševní vyspělosti tak, aby nedošlo k narušení jejich psychické a sociální rovnováhy a aby jejich další vývoj byl, co nejméně ohrožen.²⁶ Z tohoto důvodu se při posuzování duševního stavu mladistvého přibírá znalec z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie se specializací na dětskou psychiatrii. A dále znalec z oboru zdravotnictví nebo pedagogiky, odvětví psychologie, se specializací na dětskou psychologii.²⁷ Tyto posudky pomáhají určit, zda mladistvý v době činu skutečně chápal jeho protiprávní jednání a zda byl schopen své jednání ovládat.

2.4 Shrnutí české právní úpravy

Právní úprava trestní odpovědnosti mladistvých v České republice představuje komplexní systém založený na principech ochrany dítěte, individualizace a subsidiarity trestní represe. Důraz na výchovná opatření a resocializaci odpovídá moderním trendům trestní politiky a mezinárodním závazkům České republiky. Přesto však existují určité aplikační problémy, zejména v oblasti posuzování vyspělosti mladistvých a efektivity ukládaných opatření, které budou předmětem další komparativní analýzy v následujících kapitolách.

²⁵ ŠÁMAL, P., a kol., *Trestní zákoník. Komentář. 3. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2023, s. 78-95. ISBN 978-80-7400-893-1

²⁶ ČESKO. zák. č. 218/2003 Sb., *o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů.* § 41. In: Sběrka zákonů České republiky, ze dne 25. června 2003.

²⁷ Tamtéž, § 58.

2.5 Zánik trestní odpovědnosti mladistvých

Zánik trestní odpovědnosti představuje situaci, kdy pachatel sice spáchal trestný čin nebo provinění, avšak z důvodu stanovených zákonem již není možné vyvodit vůči němu trestněprávní důsledky. Spácháním provinění vzniká mezi mladistvým pachatelem a státem trestněprávní vztah, v jehož rámci má stát právo pachatele za jeho jednání postihnout a pachatel je povinen se uloženému trestu podrobit. Po spáchání protiprávního činu však mohou nastat okolnosti, které způsobí, že právo státu na potrestání pachatele zanikne. K zániku trestní odpovědnosti může dojít v období od spáchání provinění až do okamžiku, kdy je o věci pravomocně rozhodnuto příslušným orgánem.²⁸ Orgány činné v trestním řízení podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže k nim přihlížejí z úřední povinnosti, z toho důvodu není nezbytné, aby je namítal mladistvý pachatel či kdokoliv jiný.²⁹ Rovněž je nutné odlišovat důvody zániku trestní odpovědnosti od okolností vylučujících protiprávnost, kterými jsou krajní nouze, nutná obrana, svolení poškozeného, přípustné riziko a oprávněné použití zbraně. V případě těchto okolností se totiž od počátku nejedná o provinění, protože nejsou naplněny všechny znaky trestného činu, zejména chybí znak protiprávnosti. Naproti tomu u zániku trestní odpovědnosti jde o situaci, kdy byly znaky provinění původně naplněny, avšak následně nastaly okolnosti, které ještě před pravomocným rozhodnutím soudu způsobily definitivní zánik práva státu pachatele potrestat.³⁰ Zánik trestní odpovědnosti je rovněž nutné odlišovat od institutu upuštění od uložení trestního opatření podle § ZSM. V tomto případě totiž trestní odpovědnost mladistvého pachatele nezaniká a trestněprávní vztah mezi státem a mladistvým nadále trvá. Rozdíl spočívá v tom, že při splnění zákonem stanovených podmínek soud mladistvému za spáchané provinění trestní opatření neuloží.³¹ Důvody zániku trestní odpovědnosti jsou často označovány jako negativní podmínky trestní odpovědnosti, protože trestní odpovědnost může vzniknout pouze tehdy, pokud tyto okolnosti nenastaly.³² Zákon o soudnictví ve věcech mládeže zánik trestnosti upravuje v ustanovení § 7 a § 8.

²⁸ ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, O., GŘIVNA, T., HERCZEG, J., VANDUCHOVÁ, M., VOKOUN, R. *Trestní právo hmotné. 8. přepracované vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 285 ISBN 978-80-7552-358-7.

²⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník, velký komentář. 2. vydání*. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 380 ISBN 978-80-7400-428-5.

³⁰ JELÍNEK, J. *Trestní právo hmotné. 5. vydání*. Praha: Leges, 2016, s. 352. ISBN 978-80-7502-120-5.

³¹ SOTOLÁŘ, A. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentáře. 3. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 92-93. ISBN 978-80-7400-350-9.

³² SOLNAŘ, V., FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D. *Základy trestní odpovědnosti: systém českého trestního práva. 1 vydání*, Praha: Orac, 2003, s. 342. ISBN 978-80-86199-74-6.

Účinná lítost

Účinná lítost je upravena v § 7 ZSM a představuje jeden z důvodů zániku trestní odpovědnosti. Jejím smyslem je motivovat pachatele k tomu, aby dobrovolně odstranil nebo napravil škodlivé následky svého protiprávního jednání. Pokud pachatel splní zákonem stanovené podmínky, trestní odpovědnost za daný čin zaniká. Institut účinné lítosti je založen na principu, že trestní právo nemá sloužit pouze k represivnímu postihu pachatelů, ale také k podpoře jejich aktivního přístupu k nápravě způsobené újmy. Uplatnění účinné lítosti v případě mladistvého má zvláštní význam. Mladistvý mohou být více motivováni k tomu, aby napravili škodu, kterou způsobili. Tímto způsobem je zároveň podporována jejich odpovědnost za vlastní jednání a posiluje se jejich schopnost uvědomit si důsledky svého chování.³³ Pokud pachatel sám usiluje o odstranění následků svého jednání a projeví skutečnou snahu o nápravu, může být další trestní postih považován za nadbytečný. Zde je zásadní dobrovolnost ze strany pachatele.³⁴ Uplatnění účinné lítosti tak odpovídá základním principům soudnictví ve věcech mládeže, které zdůrazňují především výchovné působení, prevenci další trestné činnosti a podporu resocializace mladistvého pachatele.

Podle ust. § 7 ZSM dochází k zániku trestnosti činu spáchaného mladistvým tehdy, pokud jsou současně splněny stanovené podmínky:

- musí se jednat o **provinění**, za které zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí nepřevyšující pět let,
- mladistvý po spáchání činu **dobrovolně odstranil** nebo **napravil** vzniklý následek, případně se o jeho nápravu alespoň pokusil (například náhradou škody nebo přijetím opatření směřujícím k jejímu odčinění,
- mladistvý svým následným chováním **projevil skutečnou snahu** o nápravu
- spáchaný čin **nezanechal trvale nepříznivé důsledky** pro poškozeného ani pro společnost.³⁵

K zániku trestní odpovědnosti mladistvého může dojít i tehdy, pokud jsou všechny uvedené podmínky splněny až poté, co pachatel dosáhl osmnáctého roku věku.

³³ ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vydání* Praha: C. H. Beck, 2011, s. 60. ISBN 978-80-7400-350-9.

³⁴ ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 1. vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 24. ISBN 978-80-7478-848-2.

³⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. 3. vydání.* Praha: Leges, 2009, s. 350.

Rozhodující je totiž skutečnost, že v době spáchání činu byl pachatel mladistvá, a proto je z hlediska posouzení trestní odpovědnost nadále považován za mladistvého.³⁶

Promlčení

Dalším důvodem zániku trestní odpovědnosti mladistvého je promlčení, které upravuje § 8 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. Tento institut je v zákoně označen jako promlčení trestního stíhání. V odborné literatuře se však poukazuje na to, že toto označení není zcela přesné, neboť trestní stíhání je institutem procesního práva. Ve skutečnosti zde dochází především k zániku trestní odpovědnosti pachatele, přičemž zánik možnosti trestního stíhání je až následkem této skutečnosti.³⁷ Z hlediska generální prevence se s odstupem času snižuje společenská nebezpečnost činu a postupně slábne i reakce společnosti na jeho spáchání. Současně se uplatňují i důvody individuální prevence, protože pokud pachatel po delší dobu vede řádný život a nedopustí se další trestné činnosti, lze předpokládat, že se napravil a další trestní postih již není potřebný. V takovém případě by následné uložení trestního opatření ztrácelo svůj smysl, jelikož účelu trestu je zpravidla nejlépe dosaženo tehdy, je-li uložen bezprostředně po spáchání provinění.³⁸

V případě mladistvých pachatelů má institut promlčení zvláštní význam také z důvodu jejich osobnostního vývoje. Soudnictví ve věcech mládeže je založeno na zásadě rychlé a včasné reakce státu na protiprávní jednání mladého pachatele. Smyslem takové reakce je především pozitivně ovlivnit jeho další vývoj a zabránit opakování protiprávního jednání. Pokud by k uložení trestního opatření docházelo až po dlouhé době od spáchání provinění, ztrácelo by takové opatření svůj výchovný a preventivní význam. Promlčení nastává v případě, že od spáchání provinění uplyne zákonem stanovená promlčecí doba. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže stanoví tyto doby odlišně než trestní zákoník u dospělých pachatelů, a to zpravidla v kratším rozsahu. Promlčecí doby jsou přibližně o polovinu kratší než u trestných činů dospělých osob.³⁹

³⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vydání* Praha: C. H. Beck, 2011, s. 65. ISBN 978-80-7400-350-9.

³⁷ JELÍNEK, J. *Trestní právo hmotné. 5. vydání*. Praha: Leges, 2016, s. 359. ISBN 978-80-7502-120-5.

³⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vydání* Praha: C. H. Beck, 2011, s. 66. ISBN 978-80-7400-350-9.

³⁹ JELÍNEK, J., MELICHAROVÁ, D. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou. 1. vydání*. Praha: Linde Praha a.s., 2004, s. 22. ISBN 978-80-7201-493-5.

Trestnost provinění mladistvého zaniká uplynutím promlčecí doby:

- **deseti let**, jde-li o provinění, za které trestní zákoník stanoví výjimečný trest,
- **pěti let**, jde-li o provinění, u něhož horní hranice trestní sazby odnětí svobody činí nejméně deset let
- **tří let** u ostatních provinění.⁴⁰

Při určování délky promlčecí doby se vychází z trestní sazby stanovené ve zvláštní části trestního zákoníku, nikoli ze snížené trestní sazby odnětí svobody, která se na mladistvé vztahuje podle § 31 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže.⁴¹ Promlčení tak představuje významný institut trestního práva, který reflektuje nejen postupné snižování společenské škodlivosti činu, ale také potřebu respektovat princip právní jistoty. V případě mladistvých pachatelů navíc podporuje myšlenku, že trestní právo by mělo reagovat především včas a s ohledem na jejich osobnostní vývoj a možnosti nápravy.

Pokud jde o počátek běhu promlčecí doby, stavení a přerušení, použije se obdobně právní úprava obsažená v trestním zákoníku. Promlčení trestnosti provinění se zároveň neuplatní v případech, kdy trestní zákon výslovně stanoví, že daný čin promlčení nepodléhá. Promlčecí doba zpravidla začíná běžet dnem od okamžiku dokonání spáchaného provinění. V případě pokračujícího, trvajících nebo hromadného provinění však začne běžet až ve chvíli, kdy je takové provinění ukončeno.⁴²

⁴⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vydání* Praha: C. H. Beck, 2011, s. 65. ISBN 978-80-7400-350-9.

⁴¹ ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, O., GŘIVNA, T., HERCZEG, J., VANDUCHOVÁ, M., VOKOUN, R. *Trestní právo hmotné. 8. přepracované vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 447. ISBN 978-80-7552-358-7.

⁴² KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2009, s. 431. ISBN 978-80-7400-042-3.

3 Trestání mladistvých

V trestání mladistvých je rozdíl oproti trestání u dospělých osob. Mladí lidé se stále vyvíjejí, dělají chyby a je u nich větší šance zlepšit své chování. Proto je hlavním cílem především snaha o nápravu a předcházení další trestné činnosti. V České republice jsou tresty a ochranná opatření pro mladistvé upraveny zejména zákonem č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, a trestním zákoníkem (zákon č. 40/2009 Sb.). Tyto právní normy odrážejí zásadu výchovného působení a individuálního přístupu k mladistvým pachatelům.⁴³ Na rozdíl od obecného trestního práva zákon o soudnictví ve věcech mládeže nepoužívá primárně pojem trest, ale pojem opatření. Tento pojem autor stručně vysvětlil již v kapitole 2.5, kde mimo jiné uvedl, že ZSM rozlišuje tři základní skupiny opatření. Jedná se o výchovná opatření, ochranná opatření a trestní opatření.

Celý zákon o soudnictví ve věcech mládeže je prostoupen prvky restorativní justice. To znamená, že se zaměřuje především na objasnění příčin protiprávního jednání, prevenci jeho opakování a obnovu narušených sociálních vztahů. Jejím cílem je motivovat mladistvé pachatele ke změně chování a k nápravě způsobené újmy. Právní úprava zároveň umožňuje individuální přístup k mladistvým s ohledem na jejich vyspělost a povahu spáchaného činu. Důraz je přitom kladen spíše na ochranu společnosti, prevenci kriminality a výchovné působení než samotné trestání.⁴⁴

3.1 Výchovná opatření

Výchovná opatření představují nejmírnější formu reakce na protiprávní jednání mladistvého. Výchovná opatření mají především preventivní resocializační charakter. Jejich smyslem je upozornit ho na nevhodnost jeho chování a podpořit pozitivní změnu bez nutnosti přísnějších zásahů. Mezi tato opatření patří například dohled nad mladistvým nebo jeho zapojení do vhodných programů.⁴⁵

Druhy výchovných opatření:

- dohled probačního úředníka,

⁴³ ŠÁMAL, P. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-848-2.

⁴⁴ VÁLKOVÁ, H., ŠÁMAL, P., SOTOLÁŘ, A. Restorativní justice a česká reforma trestního práva mládeže. In Karabec, Z. *Restorativní justice. Sborník příspěvků a dokumentů*. 1. vydání. Praha: IKSP, 2003. s. 21-40. ISBN 80-7338-021-8.

⁴⁵ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Kriminologie*. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 193. ISBN 978-80-7400-429-3.

- probační program,
- výchovné povinnosti,
- výchovná omezení,
- napomenutí s výstrahou.⁴⁶

Principy ukládání výchovných opatření

Při ukládání výchovných opatření se postupuje podle několika zásad. Opatření musí být individualizována a přizpůsobena osobnosti, potřebám a možnostem mladistvého. Zároveň musí být přiměřená závažnosti protiprávního jednání a okolnostem případu. Hlavním cílem je výchovný a resocializační účinek, prevence recidivy a integrace mladistvého do společnosti. Takto strukturovaná opatření umožňují soudům a orgánům činným v trestním řízení zajistit efektivní a individuálně přizpůsobený přístup k mladistvým pachatelům.

3.2 Ochranná opatření

Ochranná opatření jsou zaměřena na ochranu společnosti a podporu resocializace mladistvého. Patří sem ochranná výchova, zákaz pobytu na určitém místě, zákaz navštěvování určitých osob a podmíněné odsouzení s dohledem. Ochranná výchova zahrnuje pobyt v zařízení pro výchovu mladistvých s cílem resocializace. Zákaz pobytu na určitém místě chrání společnost a předchází opakování činu, zatímco zákaz navštěvování určitých osob slouží k prevenci rizikového chování. Podmíněné odsouzení s dohledem umožňuje soudům kontrolovat dodržování povinností a případně upravit trest.⁴⁷ Mezi ochranná opatření, která lze uložit mladistvým patří:

- ochranné léčení,
- zabezpečovací detence,
- zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- ochranná výchova.⁴⁸

Smyslem těchto opatření je především prevence a snaha o snížení rizika opakování trestné činnosti. Jejich ukládání souvisí zejména s potřebou léčby, výchovného

⁴⁶ ČESKO. zák. č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. § 15. In: Sbirka zákonů České republiky, ze dne 25. června 2003.

⁴⁷ ŠÁMAL, P. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 52-55 ISBN 978-80-7478-848-2.

⁴⁸ ČESKO. zák. č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. § 23. In: Sbirka zákonů České republiky, ze dne 25. června 2003.

působení, případné izolace pachatele a ochrany společnosti, přičemž míra společenské škodlivosti zde nehraje tak významnou roli. Přesto mohou být důsledky těchto opatření pro pachatele vnímány jako méně přijatelné než uložení trestního opatření. Zároveň platí, že pokud je možné dosáhnout účelu zákona prostřednictvím výchovných opatření, mají tato opatření přednost před opatřeními ochrannými.⁴⁹

3.3 Trestní opatření

Trestní opatření představují nejpřísnější formu postihu mladistvých a používají se až jako krajní možnost, zejména u závažnější trestné činnosti. Trestní opatření jsou shodná s tresty pro dospělé. I zde však soud přihlíží k osobnosti mladistvého, jeho rodinnému zázemí a možnostem nápravy. Nepodmíněný trest odnětí svobody je ukládán pouze výjimečně.⁵⁰ Na rozdíl od výchovných a ochranných opatření obsahují tato opatření výraznější prvek sankce, neboť vyjadřují negativní hodnocení spáchaného protiprávního jednání i osoby pachatele. Jsou spojena s určitou újmou, která je mladistvému uložena jako důsledek jeho provinění. Prostřednictvím této újmy je sledování naplnění účelu stanoveného zákonem o soudnictví ve věcech mládeže, zejména působení na mladistvého tak, aby si uvědomil závažnost svého jednání, vyvaroval se další trestné činnosti a vedl v budoucnu řádný život.⁵¹ Trestní opatření ukládaná mladistvým mají být využívána pouze tehdy, pokud nelze účelu trestního řízení dosáhnout jinými prostředky. Zákon tak zdůrazňuje princip subsidiarity trestní represe a přednost výchovných opatření.⁵²

Při rozhodování soud vždy zohledňuje konkrétní okolnosti případu a snaží se zvolit takové řešení, které bude přiměřené a účinné. Tento přístup odpovídá dlouhodobé soudní praxi i judikatuře Ústavního soudu, která zdůrazňuje nutnost šetrného zásahu do práv mladistvých.⁵³

⁴⁹ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2009. s. 604. ISBN 978-80-7400-042-3.

⁵⁰ ŠÁMAL, P. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář.* Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 48. ISBN 978-80-7478-848-2.

⁵¹ ŠÁMAL, P. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář.* Praha: C. H. Beck, 2004. s. 248. ISBN 80-7179-829-0.

⁵² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník, velký komentář. 2. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2012, s. 1426. ISBN 978-80-7400-428-5.

⁵³ ŠÁMAL, P., a kol., *Trestní zákoník. Komentář. 3. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2023, s. 140-150. ISBN 978-80-7400-893-1.

Trestní opatření jsou uvedena taxativně v § 24 ZSM:

- obecně prospěšné práce,
- peněžité opatření,
- peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu,
- propadnutí věci,
- zákaz činnosti,
- zákaz držení a chovu zvířat,
- vyhoštění,
- domácí vězení,
- zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu,
- odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem,
- odnětí svobody nepodmíněně.⁵⁴

3.4 Restorativní justice

Restorativní justice představuje jeden z přístupů trestního práva k řešení kriminality a lze ji chápat jako protiklad k retributivní justici. Retributivní, tedy odplatná teorie, považuje trest za přirozenou reakci na spáchaný trestný čin, přičemž výše trestu by měla odpovídat závažnosti jednání pachatele.⁵⁵ Tento přístup se proto soustředí především na potrestání pachatele a na zamezení další trestné činnosti. Oproti tomu restorativní justice klade důraz spíše na nápravu narušených společenských vztahů, které byly trestným činem dotčeny, a na obnovení spravedlnosti ve společnosti. Trestný čin je v tomto pojetí chápán především jako zásah do práv a zájmů konkrétních osob, nikoli pouze jako porušení právního řádu státu. Z tohoto důvodu by trestní právo mělo směřovat zejména k obnově narušených vztahů a k řešení konfliktu mezi pachatelem a poškozeným.⁵⁶

⁵⁴ ČESKO. zák. č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. § 23. In: Sbirka zákonů České republiky, ze dne 25. června 2003.

⁵⁵ GRIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I., a kol.: *Kriminologie. 5. vydání*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. s. 179. ISBN 978-80-7598-554-5.

⁵⁶ STRÉMY, T., KURILOVSKÁ, L., VRÁBLOVÁ, M.: *Restorativna justícia*. Praha: Leges, 2015. s. 15. ISBN 978-80-7502-075-8.

3.5 Role probační a mediační služby v systému soudnictví ve věcech mládeže

Významnou roli při práci s mladistvými pachateli trestné činnosti v České republice hraje Probační a mediační služba. Tato instituce představuje důležitý prvek systému trestní justice, který se zaměřuje na podporu resocializace pachatelů a současně na ochranu společnosti. Probační a mediační služba byla zřízena zákonem č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, a její činnost je úzce propojena s fungováním soudnictví ve věcech mládeže.⁵⁷ Probační úředníci se podílejí na práci s mladistvými pachateli již v průběhu trestního řízení. Jejich úkolem je zejména sledovat chování mladistvého pachatele, poskytovat mu odborné vedení a pomáhat mu při řešení sociálních problémů, které mohou souviset s jeho protiprávním jednáním. Probační úředníci rovněž spolupracují s rodinou mladistvého, školou a dalšími institucemi, které se podílejí na jeho výchově a sociálním začlenění.

Významnou součástí činnosti Probační a mediační služby je také mediace mezi pachatelem a obětí trestného činu. Mediace představuje alternativní způsob řešení konfliktů, jehož cílem je dosáhnout dohody mezi pachatelem a poškozeným.⁵⁸ Tento přístup umožňuje mladistvému pachateli lépe pochopit důsledky svého jednání a převzít odpovědnost za způsobenou škodu. Zároveň může přispět k obnovení narušených vztahů mezi pachatelem a obětí. Probační a mediační služba se rovněž podílí na realizaci výchovných programů a dalších opatření ukládaných soudem. Tyto programy mohou být zaměřeny například na prevenci závislostí, rozvoj sociálních dovedností nebo řešení konfliktních situací. Cílem těchto programů je pomoci mladistvému pachateli změnit jeho chování a zabránit opakování trestné činnosti. Zapojení Probační a mediační služby do práce s mladistvými pachateli představuje důležitý nástroj moderní trestní politiky. Tento přístup umožňuje reagovat na protiprávní jednání mladistvých způsobem, který podporuje jejich resocializaci a současně přispívá k prevenci další kriminality.

⁵⁷ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021. s. 682. ISBN 978-80-7502-550-0.

⁵⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 3. vydání Praha: C. H. Beck, 2011, s. 214. ISBN 978-80-7400-350-9.

4 Zahraniční právní úprava

Zahraniční právní úpravy trestní odpovědnosti mladistvých vycházejí z obdobných základních myšlenek jako český právní řád, zejména z přesvědčení, že mladiství pachatelé se nacházejí ve specifické vývojové fázi, která se vyznačuje nedostatečnou psychickou, emocionální a sociální vyzrálostí, avšak zároveň vysokým potenciálem pozitivní změny. Z tohoto důvodu je na mladistvého nahlíženo nikoli jako na pachatele trestné činnosti, ale především jako na osoby, u nichž je možné prostřednictvím vhodných opatření ovlivnit jejich další vývoj a zabránit budoucí kriminalitě.⁵⁹ Moderní evropské systémy trestního práva mládeže vycházejí z předpokladu, že mladiství pachatelé mají vzhledem ke svému věku a psychickému vývoji vyšší potenciál nápravy než pachatelé dospělí. Z tohoto důvodu je hlavním cílem trestního řízení vedeného proti mladistvým především jejich resocializace a opětovné začlenění do společnosti.⁶⁰

Většina evropských států proto vytváří samostatné systémy trestní odpovědnosti mládeže, které se odlišují od trestního práva dospělých nejen v oblasti sankcí, ale také v samotném pojetí trestního řízení, důrazu na individualizaci rozhodování a zapojení odborníků z oblasti psychologie, pedagogiky a sociální práce.⁶¹ Tyto systémy reflektují moderní poznatky vývojové psychologie a kriminologie, podle nichž represivní přístup vůči mladistvým zpravidla nevede k dlouhodobému snížení kriminality.⁶²

Mezi státy, které mají dlouhodobě rozvinutý systém soudnictví ve věcech mládeže, patří zejména Německo, Rakousko a Slovenská republika. Tyto státy představují vhodné srovnávací modely pro českou právní úpravu, protože jejich právní systémy vycházejí z obdobné kontinentální právní tradice.

4.1 Německo

Německá právní úprava trestní odpovědnosti mladistvých je upravena především v zákoně **Jugendgerichtsgesetz (JGG)**, tedy zákoně o soudnictví ve věcech

⁵⁹ ŠÁMAL, P. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 1021. ISBN 80-7179-829-0.

⁶⁰ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Kriminologie*. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 194-195. ISBN 978-80-7400-429-3.

⁶¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné. 8. vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 143-145. ISBN 978-80-755-2359-4.

⁶² VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2019. s. 88. ISBN 978-80-7400-732-3.

mládeže. Tento zákon byl přijat již v roce 1953 a je považován za jeden z nejpropracovanějších systémů trestního práva mládeže v Evropě. Německý systém soudnictví ve věcech mládeže je založen především na výchovném principu, který zdůrazňuje potřebu nápravy mladistvého pachatele a jeho opětovného začlenění do společnosti. Represivní sankce jsou v tomto systému považovány až za krajní prostředek.⁶³

Věk trestní odpovědnosti

V Německu vzniká trestní odpovědnost dosažením **čtrnáctého roku věku**. Osoby mladší čtrnácti let nejsou trestně odpovědné a jejich jednání je řešeno především prostřednictvím sociálních a výchovných opatření. Zákon JGG rozlišuje dvě skupiny osob:

- mladiství - jedinci starší 14 let, kteří ještě nedosáhli 18 let. Podle JGG nesou trestní odpovědnost pouze tehdy, pokud dosáhli dostatečné osobnostní vyspělosti, posuzované na základě jejich mravního a duševního vývoje.
- mladí dospělí - osoby starší 18 let, které ještě nedovršily 21 let.⁶⁴

Německé právo umožňuje aplikovat právní úpravu trestní odpovědnosti mladistvých také na mladé dospělé ve věku 18 až 20 let, pokud jejich osobnostní vývoj odpovídá spíše mladistvému než dospělému pachateli. Tento přístup reflektuje moderní poznatky vývojové psychologie.⁶⁵ Tato možnost představuje jeden z nejvýznamnějších rozdílů mezi německým a českým právním systémem.

Druhy sankcí

Německý systém trestního práva mládeže rozlišuje několik druhů opatření, která mohou být mladistvým pachatelům uložena. Německé právo rozlišuje tři základní skupiny opatření ukládaných mladistvým pachatelům: výchovná opatření, kázeňská

⁶³ DÜNKEL, Frieder. *Juvenile Justice Systems in Europe: Current Situation and Reform Developments*. Berlin: Forum Verlag Godesberg, 2010. s. 420-422. ISBN 978-3-936999-45-7.

⁶⁴ HULMÁKOVÁ, J. *Trestání delikventní mládeže. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 78. ISBN 978-80-7400-450-6.

⁶⁵ DÜNKEL, Frieder. *Juvenile Justice Systems in Europe: Current Situation and Reform Developments*. Berlin: Forum Verlag Godesberg, 2010. s. 425. ISBN 978-3-936999-45-7.

(disciplinární) opatření a trest odnětí svobody pro mladistvé. Základním principem je přitom přednost výchovných opatření před represivními sankcemi.⁶⁶

Výchovná opatření představují nejčastěji využívaný typ reakce státu na protiprávní jednání mladistvých pachatelů. Patří sem například dohled sociálních pracovníků, povinnost účasti na vzdělávacích programech nebo práce ve prospěch společnosti. **Disciplinární opatření** představují přísnější formu reakce státu. Patří mezi ně například napomenutí, uložení povinností (např. omluva či náhrada škody) nebo krátkodobé omezení svobody (např. pobyt ve speciálním zařízení). **Trest odnětí svobody pro mladistvé** je v německém právním systému považován za krajní prostředek. Typicky se využívá při spáchání závažné trestné činnosti nebo při opakované trestné činnosti. Délka trestu se obvykle pohybuje od 6 měsíců do 5 let, ve výjimečných případech až 10 let. Trest odnětí svobody pro mladistvé je ukládán pouze v případech závažné trestné činnosti nebo tehdy, pokud jiné prostředky selhaly.⁶⁷

Dokazování a znalecké posudky v Německu

Důležitou součástí trestního řízení proti mladistvým v Německu je také proces dokazování. Německý právní systém klade velký důraz na individuální posouzení osobnosti mladistvého pachatele, jeho rodinného prostředí a sociálních podmínek, ve kterých vyrůstal. Trestní řízení proti mladistvým v Německu je zaměřeno nejen na zjištění skutkového stavu, ale také na komplexní posouzení osobnosti mladistvého pachatele. Soud proto často využívá odborné zprávy sociálních pracovníků, psychologů a dalších odborníků, které poskytují informace o rodinném prostředí mladistvého, jeho sociálním zázemí a možnostech jeho nápravy.⁶⁸

Významnou roli v tomto procesu hrají také znalecké posudky z oboru psychologie nebo psychiatrie. Tyto posudky mohou být využívány zejména v případech, kdy je nutné posoudit psychickou vyspělost mladistvého nebo jeho schopnost rozpoznat protiprávnost svého jednání. Znalecké posudky z oboru psychologie nebo psychiatrie mohou být klíčovým důkazním prostředkem při posuzování trestní odpovědnosti mladistvého pachatele.⁶⁹ Součástí dokazování může

⁶⁶ ALBRECHT, Hans-Jörg. *Youth Justice in Germany*. Freiburg: Max Planck Institute for Foreign and International Criminal Law, 2004. s. 48-49. ISBN 978-3-86113-061-8.

⁶⁷ DÜNKEL, Frieder. *Juvenile Justice Systems in Europe: Current Situation and Reform Developments*. Berlin: Forum Verlag Godesberg, 2010. s. 430. ISBN 978-3-936999-45-7.

⁶⁸ Tamtéž, s. 433-435.

⁶⁹ Albrecht, Hans-Jörg. *Youth Justice in Germany*. Freiburg: Max Planck Institute, 2004, s. 52.

být také tzv. sociální zpráva, kterou vypracovává specializovaný sociální pracovník nebo pracovník probační služby. Tato zpráva obsahuje informace o osobnosti mladistvého, jeho rodinném prostředí, vzdělání a dosavadním způsobu života.

Praktické fungování systému

Německý systém trestního práva mládeže je v odborné literatuře často označován za jeden z nejpropracovanějších systémů v Evropě. Jeho hlavní předností je především důraz na individuální přístup k mladistvému pachateli a široké využívání alternativních opatření. Německý systém soudnictví ve věcech mládeže je založen především na principu individualizace a resocializace. Soudy se snaží především zabránit tomu, aby se mladistvý pachatel dostal do kontaktu s vězeňským prostředím, které by mohlo negativně ovlivnit jeho další vývoj.⁷⁰

Významnou roli v německém systému hrají také tzv. restorativní přístupy, které se zaměřují na nápravu vztahů mezi pachatelem a obětí trestného činu. Mezi tyto přístupy patří například mediace mezi pachatelem a obětí nebo povinnost mladistvého nahradit způsobenou škodu. Restorativní přístupy jsou v německém systému trestního práva mládeže považovány za jeden z nejučinnějších nástrojů prevence recidivy.⁷¹ Díky těmto principům se německý systém dlouhodobě zaměřuje na prevenci opakování trestné činnosti a podporu sociální integrace mladistvých pachatelů.

Shrnutí německé právní úpravy

Z provedené analýzy vyplývá, že německý systém trestní odpovědnosti mladistvých je založen především na výchovném principu a na individuálním přístupu k mladistvému pachateli. Významnou roli v tomto systému hraje široké využívání alternativních opatření, která umožňují reagovat na protiprávní jednání mladistvých bez nutnosti ukládání nepodmíněných trestů odnětí svobody.

Specifickým prvkem německé právní úpravy je také možnost aplikovat právní úpravu trestní odpovědnosti mladistvých na osoby ve věku 18 až 21 let. Tento přístup reflektuje moderní poznatky vývojové psychologie a umožňuje flexibilnější reakci na protiprávní jednání mladých pachatelů. Německý systém tak představuje zajímavý

⁷⁰ DÜNKEL, Frieder. *Juvenile Justice Systems in Europe: Current Situation and Reform Developments*. Berlin: Forum Verlag Godesberg, 2010. s. 440-441. ISBN 978-3-936999-45-7.

⁷¹ ALBRECHT, Hans-Jörg. *Youth Justice in Germany*. Freiburg: Max Planck Institute for Foreign and International Criminal Law, 2004. s. 59. ISBN 978-3-86113-061-8.

inspirační model pro další vývoj právní úpravy trestní odpovědnosti mladistvých v České republice. Je často považován za jeden z nejpropracovanějších v Evropě, zejména díky důrazu na individualizaci sankcí a širšímu využívání alternativních opatření. Tento přístup může představovat inspiraci pro další rozvoj české právní úpravy.

4.2 Rakousko

Rakouská právní úprava trestní odpovědnosti mladistvých je dlouhodobě považována za jeden z nejpropracovanějších systémů trestního práva mládeže v Evropě. Rakouský právní řád vychází z podobné právní tradice jako český právní systém, což umožňuje jejich smysluplné srovnání. Základním právním předpisem upravujícím trestní odpovědnost mladistvých v Rakousku je Jugendgerichtsgesetz (JGG), tedy zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Rakouský systém trestního práva mládeže vychází především z principu výchovného působení trestního řízení. Základním cílem právní úpravy není represivní potrestání mladistvého pachatele, ale především jeho náprava, prevence další trestné činnosti a jeho opětovné začlenění do společnosti.⁷²

Rakouská právní úprava je založena na myšlence, že mladiství pachatelé mají vyšší potenciál změny chování než pachatelé dospělí. Z tohoto důvodu se trestní politika vůči mladistvým zaměřuje především na využívání alternativních opatření a na minimalizaci použití nepodmíněných trestů odnětí svobody.

Věk trestní odpovědnosti

V Rakousku vzniká trestní odpovědnost mladistvým dosažením čtrnáctého roku věku. Osoby mladší čtrnácti let nejsou podle rakouského práva trestně odpovědné a jejich protiprávní jednání je řešeno prostřednictvím sociálních a výchovných opatření.⁷³

Rakouské právo rozlišuje tři věkové kategorie mladých pachatelů. **Nedospělí** jsou děti, které nedovršily čtrnáctý rok svého věku, nejsou dle rakouského práva trestně odpovědné. V případě, že dítě, které spadá do této kategorie, spáchá trestný čin, lze mu uložit opatření dle rodinného práva, případně dle předpisů o sociálně-právní ochraně

⁷² DÜNKEL, Frieder. *Juvenile Justice Systems in Europe: Current Situation and Reform Developments*. Berlin: Forum Verlag Godesberg, 2010. s. 451-452. ISBN 978-3-936999-45-7.

⁷³ ALBRECHT, Hans-Jörg. *Youth Justice in Germany*. Freiburg: Max Planck Institute for Foreign and International Criminal Law, 2004. s. 72. ISBN 978-3-86113-061-8.

děti.⁷⁴ **Mladiství** jsou osoby, které dovršili čtrnáct let věku, ale nepřekročily hranici osmnáct let věku. U této kategorie byla horní hranice věku v roce 2001 snížena novelou zákona z 19 na 18 let.⁷⁵ Rakouská právní úprava, podobně jako ta česká, vychází z principu relativní trestní odpovědnosti mladistvých. Jednou z klíčových podmínek je dostatečná vyspělost jedince, obdobná našemu požadavku rozumové a mravní zralosti. Pokud mladistvý není schopen rozpoznat protiprávnost svého jednání, neneset trestní odpovědnost. V případě duševní poruchy se uplatní pravidla o nepřičetnosti. Posouzení míry nezralosti provádějí znalci, přičemž konečné rozhodnutí náleží soudu.⁷⁶ Třetí kategorií jsou **mladí dospělí**. Jsou to osoby ve věku 18 až 21 let. Tento přístup reflektuje skutečnost, že psychický a sociální vývoj mladých lidí může pokračovat i po dosažení plnoletosti.⁷⁷ Tato možnost umožňuje soudům flexibilněji reagovat na protiprávní jednání mladých pachatelů a přizpůsobit sankci jejich individuální situaci.

Druhy sankcí a opatření

Rakouská právní úprava klade důraz především na využívání alternativních opatření, která umožňují reagovat na protiprávní jednání mladistvých bez nutnosti ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody. Rakouský systém trestního práva mládeže upřednostňuje využívání alternativních sankcí a výchovných opatření před klasickými tresty. Tento přístup vychází z předpokladu, že represivní sankce mohou mít na mladistvé pachatele negativní dopad a mohou zvyšovat riziko jejich další kriminality.⁷⁸

Mezi nejčastěji využívaná opatření patří zejména:

- napomenutí,
- dohled probačního úředníka,
- povinnost účasti na výchovných nebo terapeutických programech,
- povinnost nahradit způsobenou škodu,
- práce ve prospěch společnosti.

⁷⁴ HULMÁKOVÁ, J. *Trestání delikventní mládeže. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 92. ISBN 978-80-7400-450-6.

⁷⁵ KREJČÍŘKOVÁ, K. Trestní právo nad mládeží v Rakousku. *Státní zastupitelství*. 2007, roč. 5, č. 5, s. 49 – 50. ISSN 1214-3758.

⁷⁶ VÁLKOVÁ, H., HULMÁKOVÁ, J. *(Ne)Odpovědnost mladistvého podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže de lege lata i de lege ferenda*. *Státní zastupitelství*. 2007, roč. 5, č. 5, s. 44. ISSN 1214 – 3758.

⁷⁷ DÜNKEL, Frieder. *Juvenile Justice Systems in Europe: Current Situation and Reform Developments*. Berlin: Forum Verlag Godesberg, 2010. s. 455. ISBN 978-3-936999-45-7.

⁷⁸ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Kriminologie*. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 196-197. ISBN 978-80-7400-429-3.

Tyto formy sankcí mají především výchovný a preventivní charakter. Nepodmíněný trest odnětí svobody je v rakouském systému trestního práva mládeže považován za krajní prostředek.⁷⁹

Procesní zvláštnosti řízení proti mladistvým

Trestní řízení vedené proti mladistvým pachatelům se v Rakousku v mnoha ohledech liší od řízení vedeného proti dospělým pachatelům. Tyto rozdíly vycházejí především z potřeby chránit práva mladistvých a zohlednit jejich věk a psychický vývoj. Trestní řízení proti mladistvým musí být vedeno tak, aby podporovalo jejich resocializaci a minimalizovalo negativní dopady trestního řízení na jejich další vývoj. Orgány činné v trestním řízení jsou proto povinny přihlížet k osobnosti mladistvého, jeho rodinnému prostředí a sociálním podmínkám.⁸⁰

Dokazování a znalecké posudky

Stejně jako v jiných evropských státech hrají i v Rakousku důležitou roli znalecké posudky z oboru psychologie nebo psychiatrie. Tyto posudky mohou pomoci soudu při posuzování osobnosti mladistvého pachatele a jeho schopnosti rozpoznat protiprávnost svého jednání. Znalecké posudky mohou poskytovat důležité informace o psychickém vývoji mladistvého pachatele, jeho osobnostních charakteristikách a sociálním prostředí, ve kterém vyrůstal. Tyto informace mohou být klíčové při rozhodování o druhu sankce nebo výchovného opatření.⁸¹ Součástí dokazování mohou být také zprávy sociálních pracovníků nebo pracovníků probační služby, které poskytují soudu komplexní informace o životní situaci mladistvého pachatele.

Shrnutí rakouské právní úpravy

Rakouský systém trestní odpovědnosti mladistvých je založen především na výchovném přístupu a širokém využívání alternativních opatření. Nepodmíněné tresty odnětí svobody jsou využívány pouze výjimečně a právní úprava klade důraz na prevenci další trestné činnosti a na podporu resocializace mladistvých pachatelů. Rakouská právní úprava se v mnoha ohledech podobá českému systému soudnictví ve

⁷⁹ DÜNKEL, Frieder. *Juvenile Justice Systems in Europe: Current Situation and Reform Developments*. Berlin: Forum Verlag Godesberg, 2010. s. 458. ISBN 978-3-936999-45-7.

⁸⁰ ALBRECHT, Hans-Jörg. *Youth Justice in Germany*. Freiburg: Max Planck Institute for Foreign and International Criminal Law, 2004. s.79-80. ISBN 978-3-86113-061-8.

⁸¹ DÜNKEL, Frieder. *Juvenile Justice Systems in Europe: Current Situation and Reform Developments*. Berlin: Forum Verlag Godesberg, 2010. s. 460. ISBN 978-3-936999-45-7.

věcech mládeže, zároveň však poskytuje inspiraci například v oblasti širšího využívání alternativních sankcí a restorativních přístupů.

4.3 Slovensko

Právní úprava trestní odpovědnosti mladistvých na Slovensku je historicky i systémově velmi blízká českému právnímu systému. Tato podobnost vychází zejména ze společného vývoje právního řádu v období Československa. Přesto však slovenská právní úprava obsahuje některé specifické prvky, které ji v určitých aspektech odlišují od českého systému.

Na rozdíl od České republiky není na Slovensku přijata zvláštní úprava, která by se samostatně věnovala trestní odpovědnosti a řízení ve věcech delikventní mládeže. Tato oblast je zde upravena v rámci obecných trestně právních předpisů, konkrétně zákonem číslo 300/2005 Z. z., Trestný zákon a zákonem číslo 301/2005 Z. z., Trestný poriadok. Základním cílem trestního řízení proti mladistvým není pouze jejich potrestání, ale především prevence další trestné činnosti a jejich resocializace.⁸² Slovenský právní řád rovněž vychází z mezinárodních závazků v oblasti ochrany práv dítěte, zejména z Úmluvy o právech dítěte. Tyto mezinárodní dokumenty zdůrazňují potřebu přizpůsobit trestní řízení věku mladistvého a podporovat jeho sociální reintegraci.

Věk trestní odpovědnosti

Trestní odpovědnost mladistvých na Slovensku vzniká dosažením čtrnáctého roku věku. Osoby mladší čtrnácti let nejsou trestně odpovědné a jejich protiprávní jednání je řešeno prostřednictvím sociálních a výchovných opatření. Slovenské právo rovněž rozlišuje tři základní věkové kategorie mladých pachatelů:

- děti mladší 14 let
- mladistvé ve věku od 14 do 18 let
- mládež ve věku blízkém věku mladistvých – osoby, které dovršily 18. rok věku a nepřekročily 21. rok věku.

Osoby mladší čtrnácti let nejsou trestně odpovědné za své jednání. Pokud se dopustí jednání, které by jinak bylo trestným činem, řeší se jejich chování prostřednictvím

⁸² NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. 3. vydání. Praha: ASPI, 2008, 257-258 s. ISBN 978-80-7357-377-5.

výchovných opatření a sociální práce.⁸³ Mladistvý mladší než patnáct let, který v době spáchání činu nedosáhl takové úrovně rozumové a mravní vyspělosti, aby byl schopen rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání není za tento čin trestně odpovědný.⁸⁴

Druhy sankcí ukládaných mladistvým

Slovenský trestní zákon stanoví několik druhů sankcí, které mohou být mladistvým pachatelům uloženy. Tyto sankce jsou podobné českému systému, avšak jejich aplikace může být v praxi odlišná. Trestní právo mladistvých na Slovensku rozlišuje zejména výchovná opatření, ochranná opatření a tresty. Při jejich ukládání musí soud vždy přihlížet k osobnosti mladistvého pachatele, jeho rodinnému prostředí a možnostem jeho nápravy.⁸⁵ Účelem trestu u mladistvého je především jeho výchova k řádnému životu, přičemž má zároveň působit preventivně, chránit společnost a napomáhat obnovení narušených sociálních vztahů i začlenění mladistvého do rodinného a sociálního prostředí. Ochranná a výchovná opatření směřují k pozitivnímu ovlivnění jeho duševního, mravního a sociálního vývoje s ohledem na jeho osobnost, prostředí a úroveň vyspělosti. Při jejich ukládání je nutné zohlednit věk, zdravotní stav i osobní a sociální poměry mladistvého tak, aby byla opatření přiměřená závažnosti činu a podporovala jeho resocializaci i prevenci další protiprávní činnosti.⁸⁶

Výchovná opatření jsou uvedena v § 106 zákona č. 300/2005 Z.z:

- výchovné povinnosti a omezení,
- napomenutí s výstrahou.⁸⁷

Stejně jako v jiných evropských státech je i na Slovensku nepodmíněný trest odnětí svobody považován za krajní prostředek. Trest odnětí svobody by měl být mladistvému ukládán pouze tehdy, pokud jiné prostředky selhaly nebo pokud jde o závažnou trestnou činnost.⁸⁸ V případě uložení trestu odnětí svobody je výkon tohoto

⁸³ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Kriminologie*. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 198. ISBN 978-80-7400-429-3.

⁸⁴ Trestný zákon. *Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon § 95*. [online]. [cit. 20.02.2026]. Dostupné z WWW: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-300>

⁸⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné. 8. vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 503-504. ISBN 978-80-755-2359-4.

⁸⁶ Trestný zákon. *Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon § 97*. [online]. [cit. 20.02.2026]. Dostupné z WWW: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-300>

⁸⁷ Tamtéž, § 106.

⁸⁸ JELÍNEK, J. *Trestní právo hmotné*. Praha: Leges, 2017, s. 418. ISBN 978-80-7502-236-3.

trestu přizpůsoben věku mladistvého pachatele. Mladiství vykonávají trest ve specializovaných zařízeních, která se zaměřují na jejich resocializaci a vzdělávání.

U mladistvých se trestní sazby odnětí svobody stanovené zákonem snižují na polovinu, přičemž horní hranice takto snižené sazby nesmí přesáhnout sedm let a dolní hranice dva roky. Nepodmíněný trest odnětí svobody lze mladistvému uložit pouze tehdy, pokud by s ohledem na okolnosti případu, osobu mladistvého nebo dříve uložená opatření nebylo možné dosáhnout účelu trestu jiným, mírnějším prostředkem.⁸⁹

Procesní postavení mladistvého

Trestní řízení proti mladistvým na Slovensku obsahuje řadu procesních záruk, které mají chránit jejich práva a zajistit spravedlivý průběh řízení. Trestní řízení proti mladistvým musí být vedeno tak, aby respektovalo jejich věk, psychickou vyspělost a osobnostní vývoj. Orgány činné v trestním řízení jsou povinny přihlížet k jejich osobním poměrům a k možnostem jejich nápravy.⁹⁰ Mladistvý má v průběhu trestního řízení právo na obhájce a jeho zákonní zástupci mají právo být přítomni při důležitých úkonech trestního řízení. Tyto procesní záruky mají zajistit ochranu práv mladistvého a zabránit tomu, aby trestní řízení mělo negativní dopad na jeho další vývoj.

Znalecké posudky a dokazování

Důležitou roli v trestním řízení proti mladistvým na Slovensku hrají také znalecké posudky. Tyto posudky mohou být využívány zejména při posuzování psychického vývoje mladistvého pachatele a jeho schopnosti rozpoznat protiprávnost svého jednání. Znalecké posudky z oboru psychologie nebo psychiatrie mohou poskytnout soudu důležité informace o osobnosti mladistvého pachatele, jeho psychickém vývoji a sociálním prostředí. Tyto informace mohou být klíčové při rozhodování o druhu sankce nebo výchovného opatření.⁹¹ Součástí dokazování mohou být také zprávy sociálních pracovníků nebo pracovníků probační služby, které poskytují soudu komplexní informace o životní situaci mladistvého pachatele.

⁸⁹ Trestný zákon. *Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon § 117.* [online]. [cit. 20.02.2026]. Dostupné z WWW: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-300>

⁹⁰ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRÍVNA, T. *Trestní právo procesní. 7. vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2019. 421-422 s. ISBN 978-80-7598-306-0.

⁹¹ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Kriminologie.* Praha: C. H. Beck, 2012. s. 200. ISBN 978-80-7400-429-3.

Shrnutí slovenské právní úpravy

Slovenská právní úprava trestní odpovědnosti mladistvých je v mnoha ohledech velmi podobná českému systému. Oba právní řády vycházejí z obdobných principů a zdůrazňují především výchovný charakter trestního řízení. Přesto však lze mezi oběma právními úpravami identifikovat určité rozdíly, zejména v oblasti aplikace sankcí a v praxi soudního rozhodování. Tyto rozdíly mohou představovat zajímavý podklad pro komparativní analýzu, která bude provedena v následující kapitole této práce.

5 Komparace právní úpravy trestní odpovědnosti mladistvých

Komparativní analýza právních úprav trestní odpovědnosti mladistvých v České republice, Německu, Rakousku a Slovensku umožňuje identifikovat jak společné znaky těchto právních systémů, tak i jejich specifické odlišnosti. Společným znakem je zejména důraz na výchovný charakter trestního práva mládeže a snaha o resocializaci pachatele. Zásadní rozdíly lze identifikovat zejména v oblasti věkové hranice trestní odpovědnosti, systému sankcí a přístupu k resocializaci mladistvých pachatelů. Trestní právo mládeže v evropských státech je obecně založeno na výchovném principu, který zdůrazňuje potřebu nápravy mladistvého pachatele a jeho opětovného začlenění do společnosti. Z tohoto důvodu je trestní represe vůči mladistvým pachatelům zpravidla využívána pouze jako krajní prostředek.⁹²

Věková hranice trestní odpovědnosti

Jedním z nejvýznamnějších rozdílů mezi porovnávanými právními úpravami je věková hranice trestní odpovědnosti. Česká republika stanovuje dolní hranici trestní odpovědnosti na 15 let, zatímco Slovensko, Německo a Rakousko stanovují tuto hranici již na 14 let. Tento rozdíl naznačuje odlišné pojetí schopnosti mladistvých nést odpovědnost za své jednání. Zahraniční právní úpravy vycházejí z předpokladu, že jedinec je již ve čtrnácti letech schopen rozpoznat protiprávnost svého jednání, zatímco český právní řád je v tomto ohledu zdrženlivější. Z komparativního hlediska lze konstatovat, že česká právní úprava představuje spíše opatrnější přístup, který klade větší důraz na ochranu nezletilých, zatímco ostatní státy umožňují dřívější zásah trestního práva.

V evropských právních systémech se věková hranice trestní odpovědnosti mladistvých obvykle pohybuje mezi čtrnáctým a patnáctým rokem věku.⁹³ Rozdílné nastavení této hranice odráží odlišné přístupy jednotlivých států k otázce trestní odpovědnosti mladých osob.

Další významný rozdíl spočívá v přístupu k osobám ve věku od 18 do 21 let. Německý a rakouský právní systém umožňuje za určitých podmínek aplikovat právní

⁹² KRATOCHVÍL, Vladimír. *Kriminologie*. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 194-195. ISBN 978-80-7400-429-3.

⁹³ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. 3. vydání. Praha: ASPI, 2008, s. 260. ISBN 978-80-7357-377-5.

úpravu trestní odpovědnosti mladistvých také na mladé dospělé, tedy na tuto věkovou kategorii. Tento přístup reflektuje moderní poznatky vývojové psychologie, podle nichž nemusí být osobností vývoj jedince v osmnácti letech dokončen.⁹⁴ Slovenská právní úprava se tomuto modelu částečně přibližuje a tuto kategorii nazývá jako mládež ve věku blízkém věku mladistvých. Na rozdíl od toho český právní řád takovou možností neumožňuje a osoby po dosažení osmnácti let posuzuje výhradně podle obecného trestního práva. Z komparativního pohledu se tak český systém jeví jako méně flexibilní.

Posuzování rozumové a mravní vyspělosti

Požadavek dostatečné rozumové a mravní vyspělosti je společným znakem všech porovnávaných právních úprav. Ve všech sledovaných státech je trestní odpovědnost podmíněna schopností pachatele rozpoznat protiprávnost jednání a ovládat své chování. Rozdíly lze však spatřovat v míře důrazu kladeného na individuální posuzování. Zatímco český a slovenský systém vycházejí především ze znaleckých posudků, německá a rakouská úprava přikládají širší význam celkovému posouzení osobnosti pachatele, včetně jeho sociálního prostředí. Německá i rakouská právní úprava kladou na individuální posuzování vyspělosti ještě větší důraz, zejména v souvislosti s možností aplikace zvláštního režimu na mladé dospělé.⁹⁵ Tyto přístupy naznačují, že zahraniční právní úpravy pracují s komplexnějším hodnocením mladistvého, což může vést k individuálnějších rozhodnutím.

Systém sankcí

Moderní systémy trestního práva mládeže upřednostňují ukládání výchovných a alternativních opatření před klasickými tresty. Cílem těchto opatření je především prevence další trestné činnosti a podpora sociální integrace mladistvého pachatele.⁹⁶ V oblasti sankcí lze mezi jednotlivými státy pozorovat spíše podobnosti než zásadní rozdíly, neboť všechny právní úpravy rozlišují výchovná, ochranná a trestní opatření. Rovněž všechny porovnávané státy kladou důraz na výchovná opatření a nepodmíněné tresty odnětí svobody jsou využívány pouze výjimečně.

⁹⁴ DÜNKEL, Frieder. *Juvenile Justice Systems in Europe: Current Situation and Reform Developments*. Berlin: Forum Verlag Godesberg, 2010. s. 425. ISBN 978-3-936999-45-7.

⁹⁵ VÁLKOVÁ, H., HULMÁKOVÁ, J. (Ne)Odpovědnost mladistvého podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže de lege lata i de lege ferenda. *Státní zastupitelství*. 2007, roč. 5, č. 5, s. 44. ISSN 1214 – 3758.

⁹⁶ JELÍNEK, J. *Trestní právo hmotné*. Praha: Leges, 2017, s. 420. ISBN 978-80-7502-236-3.

Procesní přístup a dokazování

Z hlediska procesního práva lze mezi jednotlivými státy pozorovat poměrně vysokou míru podobnosti. Ve všech porovnávaných státech jsou v trestním řízení proti mladistvým uplatňovány zvláštní procesní záruky. Trestní řízení proti mladistvým musí být vedeno tak, aby respektovalo jejich věk, psychickou vyspělost a osobnostní vývoj. Orgány činné v trestním řízení jsou povinny přihlížet k osobním poměrům mladistvého a k možnostem jeho nápravy.⁹⁷ Společným znakem je také důraz na individuální přístup a využívání odborných posudků, zejména z oblasti psychologie a psychiatrie.

Celkové zhodnocení

Komparativní analýza ukazuje, že právní úprava trestní odpovědnosti mladistvých v České republice je v mnoha ohledech podobná právním úpravám okolních států. Český právní řád respektuje základní principy trestního práva mládeže, zejména důraz na výchovný charakter sankcí a na resocializaci mladistvých pachatelů. Z provedené komparativní analýzy rovněž vyplývá, že jednotlivé právní systémy se liší nejen v konkrétních právních institutech, ale také v celkovém přístupu k řešení kriminality mládeže. Zatímco některé státy kladou větší důraz na preventivní a resocializační opatření, jiné právní úpravy více zdůrazňují represivní složku trestní politiky. Německý a rakouský právní systém lze v tomto ohledu považovat za poměrně flexibilní. Tyto systémy umožňují širší využívání alternativních opatření a zároveň poskytují soudům větší prostor pro individuální posouzení každého případu. Důraz je kladen především na prevenci recidivy a na podporu sociální integrace mladistvých pachatelů. Česká a slovenská právní úprava jsou si v mnoha ohledech velmi podobné, což je dáno jejich společným historickým vývojem. Oba právní řády vycházejí z obdobných principů trestního práva mládeže a zdůrazňují především výchovný charakter sankcí ukládaných mladistvým pachatelům. Přesto však lze v zahraničních právních úpravách nalézt některé inspirační prvky, které by mohly přispět k dalšímu rozvoji českého systému soudnictví ve věcech mládeže. Současně však lze identifikovat určité prvky zahraničních právních úprav, které by mohly být inspirací pro další rozvoj českého systému soudnictví ve věcech mládeže. Mezi tyto prvky patří například flexibilnější přístup k mladým dospělým pachatelům nebo širší využívání restorativních přístupů.

⁹⁷ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRÍVNA, T. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. 417 s. ISBN 978-80-7598-306-0.

6 Úvahy de lege ferenda

Na základě provedené komparativní analýzy právní úpravy trestní odpovědnosti mladistvých v České republice, Německu, Rakousku a Slovensku lze formulovat několik návrhů de lege ferenda, které by mohly přispět ke zlepšení českého systému soudnictví ve věcech mládeže. Tyto návrhy vycházejí především z identifikovaných rozdílů mezi jednotlivými právními úpravami a z poznatků odborné literatury v oblasti trestního práva a kriminologie.

Moderní trestní politika vůči mladistvým pachatelům zdůrazňuje zejména význam prevence a podpory jejich resocializace. Z tohoto důvodu by právní úprava měla vytvářet podmínky pro využívání alternativních opatření a individuální přístup k mladistvým pachatelům.⁹⁸

Snížení věkové hranice trestní odpovědnosti mladistvých

Na základě provedené komparativní analýzy lze uvažovat o změně věkové hranice trestní odpovědnosti v českém právním řádu, konkrétně o jejím snížení z patnácti na čtrnáct let. Autor práce toto navrhuje zejména s ohledem na skutečnost, že ve srovnávaných právních úpravách, tedy v Německu, Rakousku a na Slovensku, je tato hranice stanovena právě na 14 let. Přičemž tyto systémy současně zachovávají důraz na individuální posuzování vyspělosti mladistvého pachatele. Snížení věkové hranice by tak vedlo ke sblížení české právní úpravy s okolními státy a umožnilo by dřívější reakci právního systému na protiprávní jednání mladších osob. Z hlediska praktických dopadů by tato změna mohla přispět k efektivnějšímu zachycení počátečních projevů delikvence a umožnit včasnější aplikaci výchovných a resocializačních opatření, která jsou v rámci soudnictví ve věcech mládeže preferována před represivními sankcemi. Zároveň je však nezbytné zdůraznit, že taková změna by musela být doprovázena zachováním, případně posílením principu individuálního posuzování rozumové a mravní vyspělosti mladistvého, aby nedocházelo k nepřiměřenému rozšiřování trestní odpovědnosti na osoby, které nejsou schopny plně rozpoznat protiprávnost svého jednání.

Za riziko navrhované změny lze považovat možnost předčasného trestněprávního postihu mladších osob, což by mohlo mít negativní dopady na jejich

⁹⁸ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Kriminologie*. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 201-202. ISBN 978-80-7400-429-3.

psychický a sociální vývoj. Z tohoto důvodu by případná legislativní úprava měla být koncipována tak, aby i nadále kladla důraz především na výchovné působení, prevenci a resocializaci, nikoli na represivní postih. Snížení věkové hranice trestní odpovědnosti tak lze považovat za možné, avšak podmíněné opatření, které musí být vyváжено odpovídajícími zárukami ochrany práv mladistvých.

Zavedení kategorie mladých dospělých

Jedním z nejvýznamnějších inspiračních prvků zahraničních právních úprav je přístup německého trestního práva k tzv. mladým dospělým, tedy osobám ve věku od 18 do 21 let. Německé právo umožňuje v určitých případech aplikovat právní úpravu trestní odpovědnosti mladistvých i na tuto věkovou skupinu. A to zejména tehdy, pokud jejich osobnostní vývoj odpovídá spíše mladistvému pachateli než dospělému pachateli. Možnost aplikace právní úpravy trestního práva mládeže na mladé dospělé umožňuje flexibilnější reakci na protiprávní jednání mladých pachatelů. Tento přístup vychází z poznatků vývojové psychologie, podle nichž psychický vývoj jedince pokračuje i po dosažení plnoletosti.⁹⁹

Zavedení této kategorie by mohlo přispět k efektivnější resocializaci mladých pachatelů, kteří se nacházejí v přechodném období mezi mládím a dospělostí a u nichž standardní trestní postih nemusí být vždy nejvhodnějším řešením. Zároveň by tento přístup umožnil flexibilnější a osobnější reakci trestního práva na protiprávní jednání této specifické skupiny pachatelů. Za možné riziko lze považovat zvýšenou náročnost rozhodovací činnosti soudů a potenciální nejednotnost v aplikační praxi. Z tohoto důvodu by bylo vhodné stanovit jasná kritéria pro aplikaci tohoto institutu, aby byla zajištěna právní jistota a jednotnost rozhodování.

Posílení preventivních a resocializačních programů pro mladistvé pachatele

Vedle legislativních změn je důležitým faktorem zlepšení systému soudnictví ve věcech mládeže také systematické posílení preventivních a resocializačních programů zaměřených na práci s mladistvými pachateli. Moderní přístupy trestní politiky zdůrazňují, že samotná represivní reakce státu na protiprávní jednání mladistvých často nevede k dlouhodobému snížení kriminality.¹⁰⁰ Naopak významnou roli hraje prevence

⁹⁹ DÜNKEL, Frieder. *Juvenile Justice Systems in Europe: Current Situation and Reform Developments*. Berlin: Forum Verlag Godesberg, 2010. s. 425-426. ISBN 978-3-936999-45-7.

¹⁰⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vydání* Praha: C. H. Beck, 2011, s. 38. ISBN 978-80-7400-350-9.

a systematická práce s mladými lidmi, kteří se dostali do konfliktu se zákonem. Autor práce tak navrhuje, aby byl důraz na tyto programy více explicitně promítnut i do právní úpravy. Tyto programy mohou zahrnovat například vzdělávací kurzy, terapeutické programy, programy zaměřené na rozvoj sociálních dovedností či řešení konfliktů. Jejich cílem je nejen náprava protiprávního jednání, ale především posílení schopnosti mladistvého vést řádný život. V praxi se ukazuje, že zapojení mladistvých do těchto programů může významně přispět ke snížení rizika opakování trestné činnosti.

V českém právním prostředí by bylo vhodné posílit využívání těchto programů zejména prostřednictvím Probační a mediační služby a dalších spolupracujících institucí, jako jsou orgány sociálně-právní ochrany dětí či školská zařízení. Současně by bylo žádoucí vytvořit stabilní systém těchto programů a zajistit jejich širší dostupnost v praxi, aby mohly být efektivně využívány jako alternativa k přísnějším trestním opatřením. Důležitou součástí prevence kriminality mládeže je rovněž práce s rizikovými skupinami mladých osob mimo rámec trestního řízení, zejména v oblasti školství, sociálních služeb a komunitních programů. Posílení těchto preventivních opatření může přispět k včasnému zachycení rizikového chování a zabránění jeho přerůstání v závažnější formy delikvence.

Zahraniční zkušenosti ukazují, že důraz na preventivní a resocializační opatření může být velmi efektivní.¹⁰¹ Například v Německu a Rakousku jsou preventivní programy často součástí alternativních opatření ukládaných mladistvým pachatelům. Tyto programy mohou zahrnovat například vzdělávací kurzy, terapeutické programy nebo různé formy komunitní práce.

Z tohoto důvodu by bylo vhodné, aby český právní systém i nadále podporoval rozvoj preventivních a resocializačních programů zaměřených na mladistvé pachatele. Za přínos tohoto přístupu lze považovat zejména snížení rizika opakování trestné činnosti a podporu sociální integrace mladistvých pachatelů. Rizikem může být zejména nedostatečná kapacita těchto programů v praxi nebo jejich formální využívání bez reálného dopadu na chování mladistvého. Z tohoto důvodu je nezbytné zajistit nejen jejich legislativní zakotvení, ale také jejich kvalitní realizaci v praxi.

¹⁰¹ ŠČERBA, F., COUFALOVÁ, B. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016, s. 94-95. ISBN 978-80-7502-131-1.

Rozšíření využívání restorativních přístupů

Další oblastí vhodnou pro rozvoj české právní úpravy je širší uplatňování principů restorativní justice při řešení protiprávního jednání mladistvých pachatelů. Tyto přístupy se zaměřují především na obnovu narušených vztahů mezi pachatelem, obětí trestného činu a společností a představují významnou alternativu k tradičnímu represivnímu pojetí trestního práva. Tento přístup může významně přispět k prevenci recidivy.¹⁰² V českém právním prostředí již existují určité formy restorativních prvků, zejména prostřednictvím činnosti Probační a mediační služby, jejich využívání však není vždy dostatečně rozvinuté. V tomto kontextu by bylo vhodné posílit postavení mediace a dalších restorativních nástrojů v praxi. Současně by bylo možné zvážit širší zapojení mladistvého pachatele do aktivní náhrady způsobené škody, což může přispět k jeho většímu uvědomění si důsledků vlastního jednání.

Posílení individuálního posuzování mladistvých pachatelů

Komparativní analýza rovněž ukazuje, že zahraniční právní úpravy kladou v praxi výrazný důraz na individuální posuzování osobnosti mladistvého pachatele a jeho sociálního zázemí. Individualizace trestní odpovědnosti představuje jeden ze základních principů moderního trestního práva mládeže, který je sice zakotven i v českém právním řádu, avšak jeho uplatňování v praxi může být v některých případech nedostatečné. Sankce ukládané mladistvým pachatelům by měly vždy zohledňovat jejich osobnost, rodinné prostředí a možnosti jejich nápravy.¹⁰³

Autor práce proto navrhuje posílit využívání odborných podkladů při rozhodování o odpovědnosti a ukládání opatření mladistvým pachatelům. Konkrétně by bylo vhodné rozšířit využívání znaleckých posudků z oblasti psychologie, psychiatrie a sociální práce, které by soudům poskytly komplexnější informace o osobnosti mladistvého, jeho rodinném prostředí a možnostech jeho resocializace. Posílení individuálního přístupu by mohlo přispět k efektivnějšímu ukládání výchovných a ochranných opatření, která by byla lépe přizpůsobena konkrétní situaci mladistvého pachatele. Tím by se zvýšila pravděpodobnost jeho úspěšné resocializace a snížilo riziko opakování trestné činnosti. Za možné riziko lze považovat zejména zvýšenou

¹⁰² NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. 3. vydání. Praha: ASPI, 2008, 265-266 s. ISBN 978-80-7357-377-5.

¹⁰³ JELÍNEK, J. *Trestní právo hmotné*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 421. ISBN 978-80-7502-120-5.

časovou a administrativní náročnost trestního řízení, jakož i vyšší nároky na odborné kapacity.

Shrnutí návrhů

Na základě provedené komparativní analýzy a zhodnocení aplikační praxe lze formulovat několik hlavních návrhů de lege ferenda, které by mohly přispět k zefektivnění českého systému soudnictví ve věcech mládeže. Konkrétně se jedná o tyto návrhy, které již byly blíže rozepsány výše:

- snížení věkové hranice trestní odpovědnosti z 15. na 14 let,
- zvážit zavedení flexibilnějšího přístupu k mladým dospělým pachatelům,
- rozšířit využívání restorativních přístupů, zejména mediace,
- posílit individuální posuzování osobnosti mladistvého pachatele,
- zvýšit důraz na preventivní opatření a sociální práci s mládeží.

Implementace těchto opatření by mohla přispět k efektivnějšímu fungování českého systému soudnictví ve věcech mládeže, ke snížení kriminality mladistvých a k jejich úspěšnější resocializaci.

7 Vlastní šetření

V této kapitole je představeno vlastní šetření autora, které je realizováno formou polostrukturovaného rozhovoru s pracovníkem Dětského diagnostického ústavu. Cílem tohoto šetření je doplnit teoretické poznatky a komparativní závěry o praktickou perspektivu z oblasti práce s mladistvými pachateli. Rozhovor je proveden pouze s jedním odborníkem z praxe, jelikož jeho účelem je poskytnout kvalitativní vhled do problematiky, který slouží především jako doplňující podklad pro formulaci úvah de lege ferenda.

7.1 Metodika vlastního šetření

Praktická část bakalářské práce byla realizována formou kvalitativního výzkumu, konkrétně prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru s odborníkem z praxe. Cílem tohoto šetření bylo získat hlubší vhled do problematiky trestní odpovědnosti mladistvých z pohledu odborníka, který se dlouhodobě věnuje práci s problémovou mládeží. Rozhovor byl veden na základě předem připraveného scénáře a byl realizován v únoru roku 2026. Obsahoval celkem 14 otázek zaměřených na problematiku trestní odpovědnosti. Zejména byl zaměřen na identifikaci hlavních příčin protiprávního jednání mladistvých, hodnocení efektivitu současného systému práce s mladistvými pachateli, včetně právní úpravy, a na návrhy možných změn vedoucích ke zlepšení současného stavu. Zvláštní pozornost byla věnována rovněž otázce věkové hranice trestní odpovědnosti, významu rodinného prostředí a roli jednotlivých institucí zapojených do systému práce s mládeží. Dotazovaná osoba byla předem seznámena s tématem bakalářské práce a s realizací rozhovoru vyslovila souhlas. Rozhovor probíhal osobně v přímém kontaktu s respondentem, který byl zároveň poučen o anonymitě rozhovoru. V průběhu rozhovoru bylo využito zařízení určené k audio nahrávání, s čímž byl respondent předem obeznámen. Následný přepis rozhovoru je součástí této bakalářské práce. Respondent měl během rozhovoru dostatečný prostor vyjádřit své názory, zkušenosti a doplnit vlastní pohled na danou problematiku.

7.2 Charakteristika respondenta

Respondentem byl pracovník dětského diagnostického ústavu, který v této oblasti působí dlouhodobě. V zařízení pracuje od roku 1998, přičemž od roku 2007 zastává pozici speciálního pedagoga – etopeda. Dlouholetá praxe respondenta umožňuje

získat relevantní a zkušenostmi podložený pohled na problematiku práce s mladistvými pachateli a na fungování systému soudnictví ve věcech mládeže.

7.3 Analýza rozhovoru

Pro účely analýzy byl získaný rozhovor tematicky rozdělen do několika základních kategorií. Toto členění vycházelo ze struktury polostrukturovaného rozhovoru. Cílem tohoto postupu bylo zpřehlednit získaná data a umožnit jejich systematické vyhodnocení. Jednotlivé kategorie byly vytvořeny tak, aby reflektovaly klíčové oblasti problematiky trestní odpovědnosti mladistvých, zejména roli diagnostických zařízení, příčiny protiprávního jednání, fungování systému práce s mladistvými, efektivitu výchovných opatření a možnosti jeho dalšího rozvoje.

Role dětských diagnostických ústavů.

Z rozhovoru vyplývá, že dětské diagnostické ústavy plní v systému práce s problémovou mládeží zásadní roli. Jejich hlavní funkcí je komplexní diagnostika osobnosti mladistvého, která zahrnuje jak pedagogické, tak psychologické aspekty. Nedílnou součástí této činnosti je také analýza problémového chování a následné vypracování individuálních doporučení pro další práci s mladistvým. Diagnostika je realizována prostřednictvím různých metod, jako jsou individuální a skupinová práce, pozorování, rozhovory či využívání testů. V rámci následné práce s klientem jsou využívány také resocializační programy zaměřené na rozvoj sociálních dovedností, posílení odpovědného chování a upevňování žádoucích návyků. Diagnostické ústavy zároveň plní metodickou funkci vůči dalším zařízením, což přispívá k lepší koordinaci systému. Tento poznatek potvrzuje význam individuálního přístupu, který je zdůrazňován i v teoretické části práce. Této kategorii jsou věnovány otázky 2, 4 a 11.

Příčina protiprávního jednání mladistvých

Na příčiny protiprávních jednání se zaměřily otázky 5 a 9. Z hlediska příčin protiprávního jednání mladistvých respondent poukazuje především na vliv rodinného prostředí, které považuje za klíčový faktor formující chování jedince. Negativní vliv mají zejména nepodnětné či patologické rodinné podmínky, nedostatek výchovného vedení, nezájem ze strany rodičů a bagatelizace problémového chování. Další významnou roli hrají vrstevnické skupiny, záškoláctví a poruchy chování. Rodinné prostředí přitom představuje základní rámeček, ve kterém si mladiství osvojují vzorce

chování, které následně přenášejí do svého jednání. Uvedená zjištění odpovídají poznatkům kriminologie, které zdůrazňují význam primární socializace a sociálního prostředí při utváření hodnotového systému jedince.

Hodnocení efektivity současného systému

Respondent hodnotí současný systém práce s mladistvými kriticky, zejména z hlediska jeho flexibility a efektivity. Mezi hlavní problémy řadí zdlouhavost řízení, nepružnost systému a nedostatečné kapacity zařízení i odborného personálu. Za zásadní nedostatek je považována také zastaralost právní úpravy, která podle jeho zkušeností neodpovídá aktuálním potřebám praxe. Nedostatky jsou patrné také v oblasti spolupráce a organizace systému, ačkoliv samotná spolupráce mezi institucemi je hodnocena relativně pozitivně. Respondent rovněž poukazuje na problémy spojené s posuzováním rozumové a mravní vyspělosti mladistvých, které je často zdlouhavé a limitované nedostatkem odborníků. Tyto skutečnosti mohou negativně ovlivňovat efektivitu celého systému. Konkrétně se jednalo o otázky 7, 10 a 13.

Efektivita výchovných opatření

Z rozhovoru, konkrétně z odpovědi na otázku 12 vyplývá, že výchovná opatření, která jsou v českém právním systému preferována, nejsou v praxi vždy dostatečně účinná. Tento závěr poukazuje na možný nesoulad mezi teoretickým pojetím trestního práva mládeže, které klade důraz na výchovný a preventivní charakter opatření, a jejich reálnou aplikací. Nedostatečná účinnost těchto opatření může být způsobena kombinací více faktorů, včetně nedostatečné kapacity systému, absence navazujících služeb nebo nedostatečné práce s rodinným prostředím.

Věk trestní odpovědnost

Třetí otázka byla zaměřena na dlouhodobě diskutované téma, a to je věk trestní odpovědnosti. Respondent se rovněž vyjadřuje k otázce věkové hranice trestní odpovědnosti a poukazuje na narůstající kriminalitu u osob mladších patnácti let. Podle jeho názoru si mladší pachatelé často uvědomují svou beztrestnost, což může ovlivňovat jejich chování.

Možnost zlepšení systému

Otázka 6 a 8 se věnuje možnostem, jak zlepšit systém v České republice. Respondent navrhuje několik opatření, která by mohla přispět ke zlepšení současného systému. Zdůrazňuje zejména potřebu pružnější legislativy, včasné a efektivní reakce na protiprávní jednání a posílení práce s rodinou. Dále poukazuje na význam prevence a možnost inspirace zahraničními přístupy, jejichž implementace je však často limitována složitostí legislativního prostředí a koordinací mezi jednotlivými resorty.

7.4 Diskuse

Výsledky vlastního šetření potvrzují některé závěry teoretické i komparativní části práce, zároveň však poukazují na určité rozdíly mezi teoretickým pojetím trestní odpovědnosti mladistvých a její praktickou aplikací.

Z teoretického hlediska je český systém trestního práva mládeže založen především na výchovném a resocializačním přístupu. Tento princip odpovídá i zahraničním právním úpravám, zejména německé a rakouské, které kladou důraz na individuální přístup a využívání alternativních opatření. Výsledky rozhovoru však ukazují, že v praxi nemusí být výchovná opatření vždy dostatečně účinná, což naznačuje určitý nesoulad mezi teorií a realitou. Dále bylo zjištěno, že zásadní vliv na protiprávní jednání mladistvých má rodinné prostředí. Tento faktor je však v praxi často obtížně ovlivnitelný, což může snižovat efektivitu samotných právních opatření.

Z komparace právních úprav vyplývá, že zahraniční systémy, zejména německý a rakouský, jsou v některých ohledech flexibilnější a více zaměřené na individuální posouzení pachatele. Praktické zkušenosti respondenta přitom poukazují na nedostatky českého systému, zejména v oblasti kapacit, rychlosti reakce a legislativní pružnosti.

Rozdílné názory lze zaznamenat v otázce věkové hranice trestní odpovědnosti. Zatímco právní úprava vychází především z potřeby ochrany dítěte a respektování jeho psychologického a morálního vývoje, respondent upozorňuje na rizika spojená s beztrestností mladších pachatelů. Podle jeho zkušeností si osoby mladší patnácti let často uvědomují, že za své jednání nenesou trestněprávní odpovědnost, což může vést k nárůstu protiprávního jednání v této věkové kategorii.

Na základě provedené analýzy lze konstatovat, že česká právní úprava trestní odpovědnosti mladistvých je koncepčně kvalitní, avšak její praktická aplikace naráží na

řadu problémů. Tyto problémy se týkají zejména organizačních a kapacitních aspektů systému, ale také jeho flexibility a schopnosti reagovat na individuální potřeby mladistvých pachatelů.

Navrhovaná opatření

Na základě provedeného rozhovoru s odborníkem z praxe lze identifikovat několik klíčových problémů současného systému trestní odpovědnosti mladistvých a současně formulovat konkrétní opatření, která by mohla přispět k efektivnější a spravedlivější aplikaci právní úpravy.

Jedním z nejvýznamnějších problémů je zdlouhavost a nepružnost systému, která snižuje efektivitu výchovného působení na mladistvé pachatele. Z tohoto důvodu je žádoucí zaměřit se na **zjednodušení procesních postupů a urychlení řízení** ve věcech mládeže, přičemž důraz by měl být kladen na co nejrychlejší reakci na protiprávní jednání.

Další problematickou oblastí je nedostatečná kapacita odborníků, zejména znalců z oboru psychologie a psychiatrie, což vede ke zdržování řízení a omezuje možnost individuálního posouzení mladistvých. V této souvislosti je vhodné navýšit počet odborníků a zefektivnit proces vypracování znaleckých posudků. Současně je třeba věnovat zvýšenou pozornost práci s rodinou mladistvého, která byla označena jako zásadní faktor ovlivňující jeho chování. Efektivní aplikace právní úpravy by proto měla zahrnovat systematickou sanaci rodinného prostředí a intenzivnější spolupráci s orgány sociálně-právní ochrany dětí.

Respondent dále poukázal na omezenou účinnost výchovných opatření v praxi. Navrhovaným opatřením je zejména **větší individualizace ukládaných opatření**, důsledná kontrola jejich plnění. V případě nesplnění výchovného opatření uložit přísnější opatření. V neposlední řadě byl zdůrazněn význam prevence a **včasně intervence**. Je proto žádoucí zaměřit se na včasnou identifikaci rizikových jedinců a rozvoj preventivních programů, které mohou předejít vzniku protiprávního jednání. Diskutována byla rovněž otázka věkové hranice trestní odpovědnosti, přičemž respondent poukázal na možné zneužívání beztrestnosti u osob mladších patnácti let. Navrhovaným doporučením je snížení věkové hranice trestní odpovědnosti.

Na základě vlastního šetření lze konstatovat, že pro zefektivnění aplikace právní úpravy trestní odpovědnosti mladistvých je klíčové zejména zvýšení pružnosti systému, posílení kapacit odborníků a zařízení, důraz na práci s rodinou a rozvoj preventivních a resocializačních programů. Zásadní je rovněž zlepšení meziresortní spolupráce a důslednější individualizace přístupu k mladistvým pachatelům.

Závěr

Hlavním cílem bakalářské práce bylo porovnat právní úpravu trestní odpovědnosti mladistvých v České republice a ve vybraných zemích střední Evropy, identifikovat její silné a slabé stránky a navrhnout konkrétní doporučení pro možnou úpravu české legislativy. Tento stanovený cíl byl splněn. Práce poskytuje komparativní pohled na právní úpravu trestní odpovědnosti mladistvých v České republice a ve vybraných zemích střední Evropy, konkrétně v Německu, Rakousku a Slovenské republice. V rámci této komparace byly identifikovány jak společné znaky jednotlivých právních úprav, tak i jejich odlišnosti, zejména v oblasti věkové hranice trestní odpovědnosti, systému ukládaných opatření a přístupu k resocializaci mladistvých pachatelů. Současně byly zhodnoceny silné a slabé stránky české právní úpravy a formulována doporučení *de lege ferenda* směřující k jejímu dalšímu rozvoji.

V teoretické části práce byla nejprve vymezena základní východiska trestní odpovědnosti, se zvláštním důrazem na postavení mladistvých pachatelů v systému trestního práva. Byly objasněny klíčové pojmy, jako je mladistvý, přičetnost či rozumová a mravní vyspělost, a současně byly popsány základní principy soudnictví ve věcech mládeže, zejména důraz na výchovné působení, individualizaci přístupu a subsidiaritu trestní represe. Pozornost byla věnována rovněž jednotlivým druhům opatření ukládaných mladistvým pachatelům, a to jak výchovným, ochranným, tak i trestním, včetně jejich účelu a praktického významu.

Následně byla analyzována zahraniční právní úprava v Německu, Rakousku a Slovenské republice. Tato část práce ukázala, že všechny sledované právní systémy vycházejí z obdobných principů, zejména z důrazu na resocializaci mladistvých pachatelů a prevenci další trestné činnosti. Zároveň však byly identifikovány významné rozdíly, například v oblasti věkové hranice trestní odpovědnosti, rozsahu využívání alternativních opatření či existence kategorie mladých dospělých. Tyto rozdíly následně sloužily jako základ pro vlastní komparativní zhodnocení.

V rámci komparativní části práce bylo zjištěno, že česká právní úprava je v základních principech srovnatelná se zahraničními právními úpravami, avšak v některých oblastech vykazuje nižší míru flexibility a menší důraz na alternativní a restorativní přístupy. Zahraniční právní úpravy, zejména německý a rakouský systém, kladou větší důraz na individuální přístup k mladistvému pachateli a širší využívání

preventivních a resocializačních opatření, což může představovat inspiraci pro další rozvoj českého právního prostředí. Co se týče věkové hranice trestní odpovědnosti, tak Česká republika jako jediná z porovnávaných států má stanovenou věkovou hranici trestní odpovědnosti na 15 let, tedy o rok více než v Německu, Rakousku a na Slovensku.

Na základě těchto zjištění byly v práci formulovány návrhy de lege ferenda, které směřují ke zvýšení efektivity a spravedlnosti systému soudnictví ve věcech mládeže v České republice. Mezi hlavní návrhy patří zejména možnost snížení věkové hranice trestní odpovědnosti, zavedení kategorie mladých dospělých, posílení preventivních a resocializačních programů, rozšíření využívání restorativních přístupů a důraz na důslednější individualizaci přístupu k mladistvým pachatelům. Současně byla zdůrazněna potřeba zachování rovnováhy mezi ochranou společnosti a ochranou práv mladistvých osob.

Vedlejším cílem bylo zhodnotit praktické dopady zvolených právních úprav v praxi a navrhnout konkrétní opatření, která by mohla přispět k efektivnější a spravedlivější aplikaci právní úpravy trestní odpovědnosti mladistvých v České republice. Tento cíl byl rovněž splněn. Prostřednictvím vlastního šetření, realizovaného formou polostrukturovaného rozhovoru s pracovníkem z Dětského diagnostického ústavu, byly zhodnoceny praktické dopady právní úpravy trestní odpovědnosti mladistvých. Získané poznatky umožnily lépe porozumět fungování systému v praxi a identifikovat některé problematické oblasti, zejména v souvislosti s efektivitou ukládaných opatření a procesem resocializace mladistvých. Na základě těchto zjištění byla navržena konkrétní opatření, která mohou přispět k efektivnější a spravedlivější aplikaci právní úpravy v České republice. Jedná se zejména o potřebu zvýšení pružnosti a rychlosti reakce systému, posílení personálních kapacit odborníků, rozšíření kapacit zařízení pro práci s mladistvými a větší důraz na systematickou práci s rodinou. Dále bylo doporučeno posílit individualizaci přístupu k mladistvým pachatelům, zvýšit efektivitu výchovných opatření a rozvíjet preventivní a resocializační programy a rovněž snížit věkovou hranici trestní odpovědnosti z důvodu možného zneužívání věkové hranice ze strany osob mladších 15 let.

Získané poznatky zároveň potvrdily význam preventivních a resocializačních opatření a potřebu individuálního přístupu k mladistvým pachatelům. Bylo rovněž poukázáno na význam spolupráce mezi jednotlivými subjekty, zejména mezi orgány

činnými v trestním řízení, Probační a mediační službou, školami a orgány sociálně-právní ochrany dětí. Tato spolupráce je klíčová pro efektivní řešení protiprávního jednání mladistvých a jejich úspěšnou resocializaci.

Na základě provedené analýzy lze konstatovat, že česká právní úprava trestní odpovědnosti mladistvých poskytuje solidní legislativní rámec, který odpovídá moderním trendům trestní politiky. Její efektivita je však do značné míry ovlivněna způsobem její aplikace v praxi. Právě v této oblasti lze identifikovat prostor pro další zlepšení, a to zejména prostřednictvím posílení preventivních opatření, zefektivnění řízení ve věcech mládeže a rozvoje spolupráce mezi jednotlivými institucemi.

Závěrem lze shrnout, že problematika trestní odpovědnosti mladistvých představuje komplexní a dynamickou oblast, která vyžaduje citlivé vyvážení mezi ochranou společnosti a ochranou práv mladistvých osob. Tato bakalářská práce přispívá k hlubšímu pochopení problematiky trestní odpovědnosti mladistvých a její aplikace v praxi. Přínosem práce je zejména propojení teoretické analýzy s praktickými poznatky z odborné praxe, které umožnily formulovat konkrétní a realistická doporučení.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje:

1. ALBRECHT, Hans-Jörg. *Youth Justice in Germany*. Freiburg: Max Planck Institute for Foreign and International Criminal Law, 2004. ISBN 978-3-86113-061-8.
2. DÜNKEL, Frieder. *Juvenile Justice Systems in Europe: Current Situation and Reform Developments*. Berlin: Forum Verlag Godesberg, 2010. ISBN 978-3-936999-45-7.
3. FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. 952 s. ISBN 978-80-7598-306-0.
4. GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I., a kol.: *Kriminologie*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. 588 s. ISBN 978-80-7598-554-5.
5. HULMÁKOVÁ, J. *Trestání delikventní mládeže*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 256 s. ISBN 978-80-7400-450-6.
6. JELÍNEK, J., MELICHAROVÁ, D. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2004, 144 s. ISBN 978-80-7201-493-5.
7. JELÍNEK, J. *Trestní právo hmotné*. 3. vydání. Praha: Leges, 2009, 895 s. ISBN 978-80-87212-24-0.
8. JELÍNEK, J. *Trestní právo hmotné*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016, 976 s. ISBN 978-80-7502-120-5.
9. JELÍNEK, J. *Trestní právo hmotné*. Praha: Leges, 2017, 976 s. ISBN 978-80-7502-236-3.
10. JELÍNEK, J., a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 8. vydání. Praha: Leges, 2020, 1360 s. ISBN 978-80-7502-395-7.
11. JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021. 944 s. ISBN 978-80-7502-550-0.

12. JELÍNEK, J., a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. 8. vydání.* Praha: Leges, 2022, 1040 s. ISBN 978-80-7502-576-0.
13. KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3.
14. KRATOCHVÍL, Vladimír. *Kriminologie.* Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-429-3.
15. KRATOCHVÍL, V. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2012. 968 s. ISBN 978-80-7179-082-2.
16. NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. *Kriminologie. 3. vydání.* Praha: ASPI, 2008, 527 s. ISBN 978-80-7357-377-5.
17. SOLNAŘ, V., FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D. *Základy trestní odpovědnosti: systém českého trestního práva. 1 vydání,* Praha: Orac, 2003, 455 s. ISBN 978-80-86199-74-6.
18. SOTOLÁŘ, A. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentáře. 3. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2011, 968 s. ISBN 978-80-7400-350-9.
19. STRÉMY, T., KURILOVSKÁ, L., VRÁBLOVÁ, M.: *Restorativna justícia.* Praha: Leges, 2015. 352 s. ISBN 978-80-7502-075-8.
20. ŠÁMAL, P. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář.* Praha: C. H. Beck, 2004. 1043 s. ISBN 80-7179-829-0.
21. ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vydání* Praha: C. H. Beck, 2011, 988 s. ISBN 978-80-7400-350-9.
22. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník, velký komentář. 2. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2012, 2500 s. ISBN 978-80-7400-428-5.
23. ŠÁMAL, P. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář.* Praha: Wolters Kluwer, 2015. 300 s. ISBN 978-80-7478-848-2.
24. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné. 8. vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2016. 1052 s. ISBN 978-80-755-2359-4.

25. ŠÁMAL, P., a kol., *Trestní zákoník. Komentář. 3. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2023, 4968 s. ISBN 978-80-7400-893-1.
26. ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, O., GRIVNA, T., HERCZEG, J., VANDUCHOVÁ, M., VOKOUN, R. *Trestní právo hmotné. 8. přepracované vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, 1052 s. ISBN 978-80-7552-358-7.
27. ŠČERBA, F., COUFALOVÁ, B. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016, 318 s. ISBN 978-80-7502-131-1.
28. VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2019. 585 s. ISBN 978-80-7400-732-3.
29. VÁLKOVÁ, H., ŠÁMAL, P., SOTOLÁŘ, A. Restorativní justice a česká reforma trestního práva mládeže. In Karabec, Z. Restorativní justice. Sborník příspěvků a dokumentů. 1. vydání. Praha: IKSP, 2003. 146 s. ISBN 80-7338-021-8.
30. ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 1. vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 300 s. ISBN 978-80-7478-848-2.

Elektronické zdroje:

1. Trestný zákon. *Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon*. [online]. [cit. 20.02.2026]. Dostupné z WWW: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-300>

Legislativní dokumenty

1. ČESKO. zák. č. 218/2003 Sb., *o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů*. In: Sbírka zákonů České republiky, ze dne 25. června 2003.
2. ČESKO. zák. č. 40/2009 Sb., *Trestní zákoník*. In: Sbírka zákonů České republiky, částka 11, ze dne 8. ledna 2009.

Odborné články:

- KREJČIŘÍKOVÁ, K. *Trestní právo nad mládeží v Rakousku*. Státní zastupitelství. 2007, roč. 5, č. 5. ISSN 1214-3758.

VÁLKOVÁ, H., HULMÁKOVÁ, J. *(Ne)Odpovědnost mladistvého podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže de lege lata i de lege ferenda*. Státní zastupitelství. 2007, roč. 5, č. 5. ISSN 1214 – 3758.

Seznam zkratk

JGG - Jugendgerichtsgesetz

ZSM – Zákon o soudnictví ve věcech mládeže

Seznam příloh

Příloha I – seznam otázek polostrukturovaného rozhovoru

Příloha II – polostrukturovaný rozhovor s pracovníkem Dětského diagnostického ústavu

Přílohy

Příloha I – seznam otázek polostrukturovaného rozhovoru

Dobrý den,

jmenuji se Lukáš Rychlý a jsem studentem 3. ročníku Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích. Zpracovávám bakalářskou práci na téma Komparace právní úpravy trestní odpovědnosti mladistvých v České republice a vybraných zemích střední Evropy s návrhy de lege ferenda. Rozhovor je zcela anonymní a zaznamenan na audio zařízení. Výsledek rozhovoru bude sloužit pouze pro účely bakalářské práce a po přepisu bude záznam smazán.

1. Jak dlouho pracujete v dětském diagnostickém ústavu a jaká je Vaše pracovní pozice?
2. Jakou roli podle Vás hrají dětské diagnostické ústavy v systému práce s problémovou mládeží?
3. V České republice vzniká trestní odpovědnost mladistvých dosažením 15 let. Myslíte si, že je tato hranice nastavena správně?
4. Jaké metody nebo postupy využíváte při diagnostice osobnosti mladistvého?
5. Jaké faktory podle Vašich zkušeností nejčastěji vedou mladistvé k protiprávnímu jednání?
6. Jaké opatření by podle Vás mělo největší přínos pro prevenci protiprávního jednání mladistvých?
7. Jak podle Vás funguje spolupráce mezi diagnostickými ústavami, soudy, školami a orgány sociálně-právní ochrany dětí?
8. Myslíte si, že by některé prvky zahraničních systémů (např. větší důraz na preventivní nebo restorativní programy) mohly být inspirací pro český systém?
9. Jak velký vliv má podle Vašich zkušeností rodinné prostředí na chování mladistvých?
10. Setkáváte se v praxi s nějakými nedostatky právní úpravy nebo systému práce s mladistvými?
11. Jaké programy nebo aktivity využíváte k resocializaci mladistvých v diagnostickém ústavu?
12. Český právní systém klade důraz především na výchovná opatření. Myslíte si, že tento přístup je v praxi účinný?
13. Jak velký význam má podle Vašich zkušeností posuzování rozumové a mravní vyspělosti mladistvého při řešení jeho protiprávního jednání?

14. Jaké hlavní nedostatky vidíte v současném systému práce s mladistvými, případně v právní úpravě?

Příloha II – rozhovor s pracovníkem Dětského diagnostického ústavu

1. Jak dlouho pracujete v dětském diagnostickém ústavu a jaká je Vaše pracovní pozice?

Od 1/1998 – pozice sociální pracovník, od 2007 speciální pedagog – etoped

2. Jakou roli podle Vás hrají dětské diagnostické ústavy v systému práce s problémovou mládeží?

Základní rolí je diagnostika, detailní diagnostika klienta v oblasti pedagogické a psychologické. Dále analýza problémů klienta a vypracování výchovných doporučení, která budou realizována v následných zařízeních nebo pro rodiče a osoby odpovědné za výchovu, pokud institucionální výchova není nařízena. Metodická role ve vztahu k dětským domovům, dětským domovům se školou nebo do výchovným ústavům v jejich působnosti.

3. V České republice vzniká trestní odpovědnost mladistvých dosažením 15 let. Myslíte si, že je tato hranice nastavena správně?

Je žádoucí snížit trestní odpovědnost, neboť trestná činnost, včetně závažných trestných činů u „nepatnáctiletých“ narůstá - jsou si vědomi své beztrestnosti.

4. Jaké metody nebo postupy využíváte při diagnostice osobnosti mladistvého?

Individuální a skupinová práce, pohovory, pozorování, dotazníky, testy.

5. Jaké faktory podle Vašich zkušeností nejčastěji vedou mladistvé k protiprávnímu jednání?

Disharmonické, nepodnětné, často i patologické prostředí, nedůslednost, benevolence, nezáměr, bagatelizování problémů, absence ve škole, parta, poruchy osobnosti a chování, OPL.

6. Jaké opatření by podle Vás mělo největší přínos pro prevenci protiprávního jednání mladistvých?

Odpovídající legislativa, včasnost a pružnost, sanace rodiny.

7. Jak podle Vás funguje spolupráce mezi diagnostickými ústavu, soudy, školami a orgány sociálně-právní ochrany dětí?

Spolupráce je na velmi dobré úrovni.

8. Myslíte si, že by některé prvky zahraničních systémů (např. větší důraz na preventivní nebo restorativní programy) mohly být inspirací pro český systém?

Možná ano, avšak realizace naráží na legislativní soulad v resortech – MŠMT, MPSV, MV, MZ, MS...

9. Jak velký vliv má podle Vašich zkušeností rodinné prostředí na chování mladistvých?

Zásadní, jednání a chování v rodinném prostředí jim přijde „normální“, žijí v něm, často přebírají vzorec.

10. Setkáváte se v praxi s nějakými nedostatky právní úpravy nebo systému práce s mladistvými?

Zásadním problémem je zastaralá a v současnosti naprosto nedostačující, chybná legislativa, nepružnost systému, zdlouhavost, nedostačující kapacita v ústavním systému, absence odpovídajících zařízení a odborníků.

11. Jaké programy nebo aktivity využíváte k resocializaci mladistvých v diagnostickém ústavu?

Nastavení pravidel, neustálé, důsledné vedení, individuální dohled, kontrola včetně důsledků, podpora, trénink sociálních dovedností, motivace, ocenění, pochvala, vysvětlování, objasňování, upevňování, nacvičování sociálně přijatelných způsobů, adekvátních řešení, individuální rozhovory, individuální práce - vychovatel, etoped, psycholog, skupinová a komunitní sezení, konzultace, zpětná vazba.

12. Český právní systém klade důraz především na výchovná opatření. Myslíte si, že tento přístup je v praxi účinný?

Výchovná opatření v mé praxi příliš účinná nejsou.

13. Jak velký význam má podle Vašich zkušeností posuzování rozumové a mravní vyspělosti mladistvého při řešení jeho protiprávního jednání?

V některých případech význam má, avšak kapacita odborníků, kteří by mladistvého posuzovali, je nedostačující. Posouzení a vyhodnocení je zdlouhavé, omezující a zdržující šetření protiprávního jednání. Většina problémových mladistvých velmi dobře ví, co dělá a čeho se dopouští.

14. Jaké hlavní nedostatky vidíte v současném systému práce s mladistvými, případně v právní úpravě?

Včasnost, nepružnost, zdlouhavost, práce s rodinou, sanace rodiny, nedostačující kapacity v zařízeních, absence odpovídajících zařízení a odborníků, zastaralá a chybná legislativa.